קנין הלכה

3

מראי מקומות

מס׳ 2

חודש כסלו תשפ"ג

הלכות מקואות

יו"ד סימן רא סעיפים יב – לא

קנין הלכה

Dirshu
דרשו ד' ועזו
קרן עולמית לחיזוק ועידוד לימוד התורה

לתשומת לבכם: במראי מקומות אלו הושקע עמל רב. אין להעתיק, לצלם וכד' ללא קבלת אישור בכתב מ"דרשו"

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף יב

מקור הדינים שבסעיף זה הוא בדברי ר' יוסי במשנה [פ"ה מ"ב], ונאמרו בזה שתי הלכות חלוקות:

א) מעין שהעבירו ע"ג ספסל וכיוצ"ב [פירוש שהעבירו ע"ג כלי, אף שאין בכלי בית קיבול ולא נעשו המים שאובים] דין המים שמעבר לספסל כמקוה ולא כמעין, ואינו מטהר אלא באשבורן ובארבעים סאה כמקוה.

בטעם הדין כתב הרא"ש [הלכות מקואות סוף סי' ט] שהוא מדרבנן, וכדי להרחיק מטבילה בתוך כלי עשאוהו חכמים כאילו אינו מעין אלא מקוה [ולא גזרו חכמים ליתן למים אלה דין מים שאובין, שאז לא היה מטהר גם באשבורן ובמ' סאה, אלא רק ביטלו ממנו דין מעין].[1]

<u>ההבדל בין מעין שהעבירו ע"ג ספסל לבין מעין שהעבירו בכלי מנוקב כשפופרת הנוד</u>

בסעיף זה מבואר שגזרו במעין שהעבירו ע"ג אחורי כלים. ולכאורה צ"ע דלעיל [סעיף ז-ח] מבואר דמעין שהעבירו ע"ג כלי מנוקב כשפופרת הנוד לא פקע ממנו דין מעין ומטבילין בו אף בזוחלין ואף כשאין מ סאה.

וכתב החזו"א [תניינא סי' ב ס"ק ח] דצ"ל שחכמים חילקו בגזירתם בין מעביר מים ע"ג כלי שלם [כגון אחורי ספסל] שמא יבוא לטבול בתוך כלי שלם, אך כלי המנוקב כשפוה"נ לא גזרו בו, דאין כאן תורת כלי כלל.[2]

ב) הדין השני שנתבאר בדברי ר' יוסי במשנה [פ"ה מ"ב] הוא שלא יטבול ע"ג הספסל. והראשונים הקשו למה לא יטבול ע"ג ספסל והרי המים שע"ג הספסל מחוברים אל מי המעין, ונאמרו בזה כמה תירוצים בראשונים:

א. הר"ש כתב שחכמים לא חילקו בין כלי שנקבע בקרקע לבין כלי תלוש, דבכלי שנקבע בקרקע גזרו לחוש שמא יקבע את הכלי במקום מוצא המעין ולא יהא שם שיעור שפוה"נ ואז ייחשבו המים כשאובין, משא"כ בכלי תלוש לא גזרו כלל. [והיינו שבכלי קבוע גזרו גם במעביר את המים על אחורי הכלי שלא יבוא להכשיר גם כשהמים נכנסים לתוך כלי שיש בו בית קיבול].

ב. הרא"ש לא כתב חילוק בין כלי קבוע לכלי תלוש, אלא רק חילק בין האופנים השונים:

היכי שמי המקוה מקיפין את הכלי מכל צד, בזה אינו נראה כטובל בכלי רק כטובל במקוה והכלי פתוח כשפוה"נ.

אבל היכי שאין המעין או המקוה מקיפין את הכלי מכל צד, כגון שכל מי המעין הועברו ע"ג הכלי כגון במשנה דשוקת ובמשנה דספסל, בזה נראה טפי כטובל ע"ג הכלי ולא כטובל במעין עצמו, וגזרו אטו מקרה שיטבול בכלי עצמו

ביאורים והערות

1. וכתב בספר גולות עיליות שגדר הגזירה לבטלו מתורת מעין וליתן לו דין מקוה הוא שינתנו לזה דין מעין שנפסק חיבורו למקור המעין, שנתבאר לעיל [סעיף י] שמעתה דינו כמקוה. [ועיין בספר לחם ושמלה (ס"ק לח) שכתב דטעם זה א"ש לפי הסוברים לעיל (סעיף י) שמעין שהפסיק חיבורו דינו כמקוה אף כשהוא בתוך בריכה ריקנית, כמובא בשו"ע (שם) ובש"ך (ס"ק ל), אך לפי המהרי"ק (המובא בש"ך שם) לא פסק דין מעין אף שהופסק חיבורו למקור המעין, ורק כשהבריכה מלאה מי גשמים אז בטל ממנו שם מעין. והט"ז נקט כהמהרי"ק, ולדבריו צ"ל דחכמים ביטלו ממים אלה שם מעין וכלשון הט"ז (ס"ק כג), וגרע טפי ממעין שהפסיק חיבורו].

וע"ע בחזו"א [תניינא סי' ג ס"ק יח] שכתב ג"כ דלא לכל מילי הוי כמופסק מן המעין, דלענין דין הוויתו ע"י טהרה דיינינן לה כמעין או מקוה, שהרי מבואר בש"ך [ס"ק לו] שלפי הרא"ש [הובא להלן סעיף מט בסתמא דשו"ע] מעין שהמשיכו למקור אחר אין בזה פסול דהוויתו ע"י טהרה, ולא אמרינן דכיון שנפסק חיבורו למעין ניהוי כמי גשמים בעלמא שעדיין לא נעשו מקוה, שיש בזה פסול של הווייתו ע"י טהרה, אבל אדם או כלים המקבלים טומאה העבירו את מי הגשמים לאשבורן.

2. והוסיף החזו"א דאף שנתבאר לעיל [סעיף ז] שגם בכלי עץ מהני לנקבו כשפוה"נ אף שעדיין הוא מקבל טומאה עד שינקבו כמוציא רימון, מ"מ לענין דין העבירו ע"ג כלים, בעינן שיהא כלי שאינו מק"ט ולא סגי בנקב כשפוה"נ.

קנין הלכה

מראי מקומות

כשאינו מחובר למקוה או למעין.[3]

ועיין ש"ך [ס"ק לז] שהאריך לבאר בדעת הרא"ש דסובר דרק לכתחילה גזרו שלא יטבול ע"ג ספסל, אך בדיעבד ה"ז כשר.[4]

ג. הראב"ד [בעלי הנפש ריש שער הטבילה] והרשב"א בתורת הבית [בית ז שער ז] והר"ן שבועות [דף ו: בדפי הרי"ף] ורבינו ירוחם [נתיב כו ח"ה] נקטו שהאיסור לטבול ולהטביל כלים ע"ג ספסל הוא משום גזירת מרחצאות, שמא יטבלו בתוך כלי שאינו מחובר למקוה כלל, וס"ל להראב"ד שגזרו זאת רק בכלים המקבלים טומאה, אך בכלים שאינם מקבלים טומאה לא גזרו, ולכן לא פסלו טבילה ע"ג אחורי כלי חרס כיון שכלי חרס אינו מק"ט מגבו [ורק לכתחילה אסרו משום ביעתותא].

והנה מהר"ש והרא"ש שהובאו לעיל מבואר דלא ס"ל כהראב"ד והרשב"א בדין גזירת מרחצאות, אמנם השו"ע [סי' קצח סעיף לא] פסק כהראב"ד. ועיין ש"ך [סי' רא סוס"ק לז] שכתב שלמעשה יש לחוש לשיטה זו של הראב"ד.

ועיין חזו"א [תניינא סי' ב ס"ק ח סוד"ה שם] שתמה על שיטה זו של הראב"ד, מהמשנה [פ"ו מ"ב] דמטבילין כלי בתוך כלי כשיש בחיצון כשפופרת הנוד, ומהמשנה [שם מ"ה] דמטבילין בשידה תיבה ומגדל הנקובים כשפוה"נ, ואמאי לא גזרו בזה משום גזירת מרחצאות.[5]

ועיין לעיל [סי' קצח סעיף לא בט"ז וש"ך ופת"ש] שהאריכו בדין נסרים שנקבעו במקוה כשליבות של סולם, אם יש להם דין כלי ותיפסל הטבילה על גבם.

ועיי"ש בשו"ע שהעתיק תשובת הרשב"א [סי' תתכח] שאסר לטבול על גבי הנסרים, והט"ז הביא תשובת מהר"מ פדאווה שנקט

ביאורים והערות

3. ברא"ש לא מבואר חילוק בין כלי קבוע לכלי תלוש, וכך כתב גם הב"י בדעת הרא"ש. והחזו"א [תניינא סי' ב ס"ק ח] האריך לבאר שגם להרא"ש גזרו רק בכלי קבוע ולא בכלי תלוש, וצ"ע.

והנה לפי הרא"ש כ"ש שאין לטבול בתוך כלי העומד בסמוך למקוה, אף כשהוא מחובר למקוה כשפוה"נ, דהא אין המקוה מקיפו. ועיין ברא"ש [פ"ה מ"א] שהקשה מהתוספתא דעריבה שהיא מלאה כלים והשיקה למקוה צריכה כשפוה"נ, ומשמע שאין בזה גזירה אף שאין המקוה מקיפו מכל צד. ותירץ הרא"ש וז"ל שאני התם שהוא מביא העריבה מלאה כלים להטבילן במקוה וחשיבא הך טבילה ע"י השקה כאילו הטבילן במקוה, ובהא לא שייך למיגזר שמא יטביל בתוך כלי שיש לו מ סאה כיון שהביא העריבה עם הכלים להטבילן במקוה. והחזו"א [שם] כתב שדברי הרא"ש צ"ב, ופירש בכוונתו לחלק בין כלי קבוע לבין כלי שאינו קבוע. [והיינו דכאשר העריבה קבועה והוא מביא כלים לטובלן בה, עלול לטעות ולטבול בה אף כשאינה מחוברת למקוה, אך כשהעריבה אינה קבועה והאדם מביא אותה עם הכלים אל המקוה ה"ז מוכיח שכוונתו לטבול את הכלים במקוה ולא בעריבה, אלא שעושה זאת ע"י עצה של השקה, אך כל עיקר טבילתו מתייחסת למקוה ולא לעריבה. ולכאורה היה מקום לומר כביאור זה של החזו"א אף לענין עריבה שאינה קבועה, דאם היא כבר נמצאת בצד המקוה ומביא כלים אליה יש בזה גזירה, משא"כ אם מביאה עתה עם הכלים, בזה נראה טפי כטובלן במקוה ולא גזרו, ולפי ביאור זה לא יהא חילוק לפי הרא"ש בין כלי קבוע לכלי שאינו קבוע, וכמש"כ הב"י].

4. ולכאורה צ"ע דלפי מש"כ הרא"ש לחלק בין היכי שהמקוה מקיפו מכל צד, לבין היכי שהעביר את כל המים ע"ג הכלי, א"כ י"ל שהרא"ש פוסל גם בדיעבד בציור הנ"ל שהעביר את כל המעין ע"ג כלי, ומה שכתב בטור [סי' קצח] שהרא"ש הכשיר בכל גווני ולא חילק בין כלי המקבל טומאה לאינו מקבל טומאה, שם מיירי כשהמים מקיפין את הכלי מכל צד, ובזה סובר הרא"ש ששרי אף לכתחלה.

5. וכתב החזו"א [שם] שהיה מקום לומר שחז"ל גזרו רק בטובל ע"ג אחורי הכלים, אבל בטובל בתוך כלי ועוסק בחיבור הכלי למקוה [ע"י שיהא לו פתח כשפוה"נ] א"כ יודע הוא שאין טובלין בכלים ואין לגזור בו, [והיתה מתיישבת בזה גם קושיית רע"א (לעיל סעיף ז) שהקשה אמאי מהני בכלי עץ נקב כשפוה"נ, והרי עדיין הוא מקבל טומאה כיון שאין בו נקב כמוציא רימון [וא"כ תיפסל הטבילה כיון שאין בו נקב כמוציא רימון], וא"כ תיפסל הטבילה להראב"ד [והשו"ע סי' קצח סעיף לא] משום גזירת מרחצאות. אמנם לפי חילוקו הנ"ל של החזו"א אין כאן קושיא, שכיון שהאדם עושה בכלי נקב כשפוה"נ יודע הוא שאין טובלין בכלים ולא גזרו בו, וקיל טפי מטובל ע"ג אחורי הכלי]. אך בראב"ד [בהשגות] מבואר שגם בטובל בתוך כלי יש גזירת מרחצאות.

קנין הלכה

מראי מקומות

שאין בנסרים אלה גזירת מרחצאות וכך נהגו. והש"ך הביא תשובת מהר"ם לובלין שכתב שאין לפסול המקואות הקיימות, אך לענין לכתחילה ייעץ שלא לעשות שליבות מנסרים אלא מדרגות של אבן. והחזו"א [תניינא סי' ב ס"ק ט] כתב שאין להחמיר כלל בנסרים שלא שימשו למדרס בהיותם תלושים.

עיין תשובת מנחת יצחק [ח"ג סי' צ] שנשאל באריחי קרמיקה שנעשו לצורך נוי המקוה, ויש מצידם האחורי בית קיבול מעט שבו ניתן הטיט המדביק אותם לרצפת המקוה, האם יש לאוסרם משום טבילה ע"ג כלים. וכתב דלשיטת הראב"ד והרשב"א שגזירת מרחצאות היא רק בכלי המקבל טומאה, הכא יש להקל מטעם ספק ספיקא, דהרי זה בית קיבול העשוי למלאות, ונחלקו בו הרמב"ם והרשב"א אי חשיב בית קיבול, ועוד שהרי נעשה לשמש עם הקרקע ולהרבה שיטות אינו מקבל טומאה. וגם לשיטת הר"ש שלא חילק בין כלי המקבל טומאה לאינו מקבל טומאה, מ"מ ס"ל דלא גזרו אלא במעביר את המעין ע"ג אחורי הכלי אבל לא בכלי המונח במקוה תחת רגליו.[6]

סעיף יג

מקור הדין במשנה [פ"ה מ"ה] לפירוש הרמב"ם, דהרמב"ם פירש דמה שנאמר במשנה דהזוחלין כמעין והנוטפין כמקוה קאי הכל על מי מעין, ונתחדש כאן שאם מי המעין אינם נמשכים וזוחלים רק מנטפים מן המעין טיפה אחר טיפה אין בהם קולא דמעין, אלא צריכים מ סאה ואשבורן, וכן אינם נחשבים מים חיים לטבילת זבים ומצורעים.[7]

והנה הר"ש ביאר את המשנה באופן אחר, אך הרא"ש בפירושו הסכים לפירוש הרמב"ם, ולכן גם הטור הביא שיטה זו בלי חולק.

מי מעין שנפסק חיבורם למעין

והנה לעיל [סעיף י] הובאה מחלוקת הפוסקים במי מעין שנכנסו לבריכה ריקנית ואח"כ נפסק חיבורם למעין, שדעת מהרי"ק שעדיין דין מי מעין עליהם ומטהרים בזוחלים, ודעת כמה פוסקים אחרים שאין בהם דין מי מעין.

ויש מהאחרונים שהקשו על המהרי"ק מהדין המבואר [בסעיף זה] שמים המנטפים אינם נחשבים מי מעין, וחזינן דבעינן חיבור למעין [עיין באבי עזרי פ"ט מקואות ה"ו].

אמנם במהרי"ק עצמו [סוף שורש קנו] מבואר איפכא מדבריהם, דאדרבא, הביא ממשנה זו ראיה לשיטתו, שמשמע שדוקא אם המים מנטפים קודם שהגיעו לארץ אז דינם כמעין, אך אם זחלו כדרך מעין עד שהגיעו לארץ ולמקום בו נקוו, ואח"כ פסק חיבורם למעין, בזה לא פקע מהם שם מעין.

מי מעין היורדים בקילוח באויר [ניצוק]

עיין בלחם ושמלה [לחם ס"ק סו] שהביא משו"ת נטע שעשועים שכתב, שמסתבר דאף שבעלמא ניצוק לא חשיב חיבור, מ"מ

ביאורים והערות

6. לכאורה צ"ע דאם כל רצפת המקוה מרוצפת באריחים כאלו, א"כ נמצא שהעביר את כל המעין או המקוה ע"ג הכלים.

7. והר"ש פירש ד"נוטפין" קאי על מי גשמים, ונדחק מאד בפירוש המשך דברי המשנה, ולפי הרמב"ם מתפרשים היטב דברי המשנה, וכבר כתב כן הרא"ש.

והנה בגמ' שבת [דף סה] גבי אבוה דשמואל דעביד לבנתיה מקואות ביומי ניסן מבואר בגמרא שחשש שמא ירבו הנוטפין על הזוחלין, ושם מתפרשת תיבת נוטפין טפי על מי גשמים. ואילו הרמב"ם סבר דלשון המשנה שאני, ונוטפין הנאמרים במשנה הם מי מעין, משא"כ נוטפין הנאמרים בגמרא. אמנם ברמב"ם [פ"ט הי"ג] משמע שפירש גם בדברי אבוה דשמואל דנוטפין היינו מי מעין המנטפין, ועיי"ש דהחשש הוא שמא ירבו המים המנטפין, וגם הוסיף לחוש לשמא ירבו מי גשמים.

קנין הלכה

מראי מקומות

לענין נידון זה של מים המנטפים מן המעין אמרינן דניצוק חשיב נביעה גמורה מן המעין ואינו כמים המנטפים.[8]

סעיף יד

גם סעיף זה כמו הסעיף הקודם, מקורו בשיטת הרמב"ם בביאור המשנה [פ"ה מ"ה], ונתחדש כאן דמעין שמימיו מנטפים ואינם זוחלים [שאין בו קולא דמעין כמבואר בסעיף הקודם] יש עצה לעשותו זוחל, ע"י שיתן איזו טבלה או שאר כלי שאינו מקבל טומאה, והטיפות יזחלו על הטבלה ויתחברו זו לזו, ובאופן זה חזרו מי המעין להיות כשאר זוחלין.

ונתחדש עוד בדברי ר' יוסי במשנה דאין הופכין נוטפין לזוחלין אלא ע"י כלי שאינו מקבל טומאה, אבל אין מזחילין בדבר המקבל טומאה, ואפילו אינה אלא טומאה דרבנן כמו פשוטי כלי עץ.
והנה עיקר דין הווייתו ע"י טהרה מבואר ביתר אריכות להלן [סעיף מח], ושם מבואר בש"ך [ס"ק קג] שאם המים היו מגיעים למקוה גם בלי הכלי הזה אין כאן חסרון, דלא מיקרי הוויתו ע"י דבר המק"מ, אמנם לענין סעיף דידן אף אם המים היו מגיעים למקוה בלי הכלי, מ"מ הכלי הועיל להזחיל את המים שלא יהיו מנטפין ולהכשירם לטהר בזוחלין ולהחשב מים חיים, ולכן יש בזה פסול אם הזחיל בכלי המקבל טומאה.[9]

<u>הזחלת נוטפין ע"ג אחורי כלי חרס</u>

ברמב"ם [והשו"ע שהעתיק את לשונו] מבואר דאפשר להזחיל רק ע"ג טבלה חלקה של חרס, ומבואר מזה שאין להזחיל ע"ג אחורי כלי חרס אף שאין כלי חרס מקבל טומאה מגבו, דסו"ס כלי זה מקבל טומאה באוירו, וכך הובא בדרכי תשובה [ס"ק פה] בשם ספר מי השילוח.

<u>מעין שהעבירו על גבי כלי המקבל טומאה</u>

עיין בלחם ושמלה [שמלה ס"ק לט] שכתב לחדש, דלשיטת הרמב"ם גם מעין זוחל [שאינו מנטף] נפסל מתורת מעין אם העבירו ע"ג כלי המקבל טומאה, ואף באופן שגם לולי הכלי היה המעין זוחל באותו מקום, מ"מ עצם העברת המעין ע"ג כלי המקבל טומאה פוסלתו מתורת מעין. וכתב דלפי הרמב"ם זהו גם טעמו של ר' יוסי [פ"ה משנה ב] דאם העביר מעין ע"ג ספסל דינו כמקוה.[10]

סעיף טו

בסעיף זה ישנם שני חלקים:

א. מקוה ומעין כשרים אשר הוסיף עליהם מים שאובים בכמות מרובה האם הם כשרים לטבול בהם.

ב. מקוה או מעין שאין בהם שיעור [כגון מעין שאין בו מ סאה, שלדעת כמה ראשונים אינו כשר לטבילת אדם] שנפלו לתוכן ג' לוגין מים שאובין.

ביאורים והערות

8. וכתב הלחם ושמלה להוסיף על זה דהיינו כאשר מלכתחילה נבע המעין בקילוח, אבל באופן שנפסק החיבור למעין ואח"כ חזר וחיברו ע"י ניצוק, בזה יש להסתפק אם הניצוק מהני להחזירו להיות מעין, או דדוקא חיבור ע"י זחילה כאורחיה מחזיר דין מעין לכל הבריכה.

9. ועיין ש"ך להלן [ס"ק קד] שכתב בתירוץ הב"י דמ"מ יהיו מים אלה כשרים בתורת מקוה, דלא גרע מאילו היו מנטפין שדינם כמקוה. ובספר גולות עיליות [פ"ה מ"ה] נסתפק אולי אם הזחיל בדבר המקבל טומאה מהתורה פסולים המים לגמרי, אף מלטהר כמקוה.

10. אמנם מלשון הרמב"ם [פ"ט מהלכות מקואות ה"י והי"ג] משמע דשני דינים חלוקים הם, העברה ע"ג כלים פוסלת אף בכלים שאינם מקבלים טומאה, ומלבד זה יש פסול של הזחלה בדבר המקבל טומאה, וזה יהא פסול גם במעביר ע"ג אוכלין.

קנין הלכה

מראי מקומות

א) <u>מקוה שיש בו ארבעים סאה שנתנו בו מים שאובים:</u>

כתבו הרמב"ם [פ"ה ה"ו] והרא"ש [הלכות מקואות סי' א] שאפילו נתן בו כמות גדולה של מים שאובים הרי זה כשר, ויכול לטבול בכל המים האלו.[11]

וכתב הרא"ש הטעם משום שע"י שהמים השאובים נכנסים למקוה ונעשית השקה ביניהם לבין מי המקוה, נעשו זרועים בתוך מי המקוה, וכשם שמצינו במשנה [ביצה דף יז:] שמים טמאים נטהרים באופן זה מטומאתם, כן מים שאובים נעשים כמים כשרים להטביל בהם.[12]

דין נתן סאה ונטל סאה יבואר בע"ה להלן [סעיף כד] ובש"ך [ס"ק סג].[13]

ב) <u>מעין שרבו עליו מים שאובים</u>

במשנה [פ"א מ"ז] איתא מעין שרבו עליו שאובין שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא. וכבר הובאה לעיל מחלוקת הראשונים, שהרמב"ם והרא"ש נוקטים דאכן יש כאן דין מורכב, שאינו כמעין גמור לטהר בזוחלין, ואינו כמקוה גמור הזוקק ארבעים סאה גם לטבילת כלים טמאים, אלא די בכל שהוא לטבילה זו.

והר"ן [נדרים דף מ:] נקט ע"פ התוספתא דאין כאן דין מורכב, אלא מקומות מקומות הן, המקום שבו הילך המעין מתחילה קודם שנוספו בו השאובין, דינו לגמרי כמעין וגם עכשיו מטהר הוא בזוחלין ובכל שהוא, והמקום שלא הילך בו המעין מתחילה דינו לגמרי כמקוה ואינו מטהר אלא בארבעים סאה ובאשבורן.

ג' <u>לוגין מים שאובין במעין</u>

א) מעין שיש בו ארבעים סאה דינו כמקוה שיש בו ארבעים סאה ופשוט שאינו נפסל בשאובין [אלא שאם רבו עליו השאובין יהא דינו לטהר באשבורן, וכמובא לעיל בסמוך (במשנה פ"א מ"ז)].

ב) מעין שאין בו ארבעים סאה שנפלו בו ג' לוגין מים שאובים, יש בזה שיטות חלוקות בראשונים:

א. לפי הסוברים שגם אדם נטהר במעין כל שהוא וא"צ ארבעים סאה, אין מעין נפסל כלל בשאובין, כיון שדינו כמו מקוה שיש בו מ סאה.

ביאורים והערות

11. הרא"ש מביא כמה משניות שמבואר בהן כן, כגון הא דתנן [פ"ו מ"ה] היה בעליון מ סאה ובתחתון אין כלום ממלא בכתף ונותן לעליון עד שירדו לתחתון מ סאה. ועוד הביא משנה [פ"ז מ"ג] נפל לתוכו יין או מוחל ושינו את מראיו פסול וכו', ואם היו בו מ סאה ממלא בכתף ונותן לתוכו עד שיחזור מראיהן למראה המים, ומבואר כאן חידוש דהזריעה במקום מסלקת מהמים פסול שאובין אף בזמן שהמקוה פסול משום שינוי מראה [וכן הביא השו"ע להלכה להלן סעיף כה].

12. והוסיף בזה התה"ד [סוף סי' רנד] דכיון שיסוד הפסול של שאובין הוא משום שנתלשו מחיבורם ובאו ע"י תפיסת יד אדם, לכן מהניא הזריעה לעשותן מחוברים. [ועיי"ש שביאר בזה למה לא מהניא זריעה למי גשמים הנוטפים לתוך מעין לעשותן כמי מעין, דהחיסרון של מי גשמים (שאינן מטהרין בזוחלין ובכל שהוא) אינו משום שהם תלושים, אלא גזה"כ הוא, ולחסרון זה לא מהני זריעה].

13. כתב הרא"ה [בדק הבית בית ז שער ז] שאם יש מקוה שיש בו ארבעים סאה אך מימיו מרודדים ואין גופו של אדם עולה בהן, ה"ז מקוה פסול וא"א להכשירו ע"י שיוסיפו בו שאובין, והרשב"א [במשמרת הבית] חלק על דבריו מכל וכל, דכיון שיש כאן מקוה כשר של מ סאה אין שום חסרון בזה שמימיו מרודדים, ובשו"ת חתם סופר [סי' ריב] כתב דהיה חושש לכתחילה לשיטה זו של הרא"ה.

כתב בחידושי הרא"ה [ביצה דף יז: ד"ה ומטבילין] דמים שאובין א"א להשיקם ולהכשירם אלא למקוה ולא למעין, והטעם משום שהרי גם אם היה המעין מכשיר את השאובין היה נשאר דינם חלוק מהמעין שהוא מטהר בזוחלין משא"כ המים שהיו שאובים, לכן אין צירופם צירוף כלל, ואפשר להשיק מים שאובין שבכלי רק למקוה. ולא נהגו לחוש לשיטה זו של הרא"ה אלא נהגו להשיק מקוה שאוב למי באר הנובעים ממעין.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. להסוברים [כן פסק השו"ע לעיל סעיף א] שמעין אינו מטהר אדם אלא בארבעים סאה נחלקו הראשונים: המרדכי [שבועות סי תשמה-תשמו] מביא את הר"מ בר חסדאי שכתב שהמעין נפסל בשאובין לענין טבילת אדם.[14] והמרדכי תמה דאמאי יפסל, [והיינו דס"ל דאף להסוברים שאין מעין מטהר אדם כשאין בו מ סאה, מ"מ אינו נפסל בשאובין כלל כיון שהמעין כשר לטבילת כלים טמאים, לכן הוא מטהר את השאובין גם לטבילת אדם].

ולהלן [סעיף מ] מבואר שמעיקר הדין נקטינן לקולא שאין מעין נפסל בשאובין, אך במקום שאין טורח גדול נהגו להחמיר לכתחילה, ובדיעבד אין להחמיר.[15]

<u>מעין שניתנו בו שאובין ואח"כ הלכו השאובין האלו למקוה ריק ומילאוהו Y ש"ך ס"ק מ"א</u>

עיין ש"ך [ס"ק מא] שהביא דברי רבינו ירוחם שכתב שאם נתן שאובין במעין [והוכשרו בזה] ואח"כ הלכו השאובין האלה למקוה ריקן ומילאוהו, יש מתירין ג"כ לטבול בו. ודייק מזה הש"ך שמשמע שיש אוסרים, וכתב דלכן טוב להחמיר.

ובשו"ת נוב"י [תניינא סי' קמא מובא בפ"ת ס"ק טו] תמה על הש"ך שכתב דבריו בסגנון זה [שמשמע שיש מחמירין בזה], והרי הש"ך עצמו הביא את דעת המחמירים בזה [להלן ס"ק קיב], עיי"ש שהביא בשם רבינו ירוחם שנסתפקו במפרשים במקוה שאוב הניתר ע"י השקה, האם כשנסתם נקב ההשקה חוזר לפיסולו או שכבר טהרו השאובין, וכתב שם הש"ך דטוב להחמיר לכתחילה, וא"כ ה"ג בציור דידן, המים השאובין שנכנסו למעין ונטהרו בו, כל שהלכו אח"כ למקוה אחר בטלה השקתם, והרי זה בכלל הספק של רבינו ירוחם [המובא בש"ך ס"ק קיב].[16]

וכמה מהאחרונים [שו"ת דברי מלכיאל ח"ב סי סו, שו"ת בית שלמה יו"ד ח"ב סי סג וסי' פו, שו"ת אגרות משה יו"ד ח"ב סי' צד] כתבו שעיקר דמיונו של הנוב"י להש"ך [ס"ק קיב] אינו מוכרח, דהתם המקוה השאוב עומד בפני עצמו אלא שהושק למקוה כשר, ובזה נסתפקו שמא בעינן שתימשך ההשקה כל העת, וכל שנפסקה ההשקה אפשר דחוזר לפיסולו, אבל בנ"ד שהשאובין נכנסו לתוך המעין ונזרעו בו ממש בטל פיסולם לגמרי, ולכן גם כשעברו למקום אחר מסתבר דכשרים הם, וכן מוכח מרבינו ירוחם גופא שבדבריו שהובאו בש"ך [ס"ק מא] בשאובין שניתנו לתוך המעין הביא רק דיש מי שמתיר, ולא כתב ספק. ולדינא נקטו האחרונים להקל בציור זה של הש"ך.

<u>מקוה שאין בו ארבעים סאה שנפלו בו שלשה לוגין</u>

מקוה שאין בו מ סאה שנפלו בו ג לוגין הרי הם פוסלים אותו,[17] והיינו דלא רק שהמים השאובים אינם יכולים להשלים את

ביאורים והערות

14. וכתב מהרי"ק [שורש נו הובא בב"י] שלענין טבילת כלים טמאים אין המעין נפסל בשאובין כיון שלטבילה זו סגי במעין בכל שהוא, ובהכי איירי המשנה [פ"א מ"ז] דמעין שריבה עליו שאובין מטהר בכל שהוא.

15. <u>תוספת עיון</u>

הלחם ושמלה [ס"ק מא] הביא את קושיית האמרי אש שהקשה, דמבואר בגמ' פסחים [דף יז.] דמן התורה לא בעינן במקוה ארבעים סאה אלא לטבילת אדם, אך כלים טמאים אפשר לטבול אף במקוה ששיעורו רביעית, ורק מדרבנן הצריכו מ סאה גם לכלים. וא"כ נימא שמן התורה לא ייפסל מקוה שהיה בו רביעית שהוסיפו עליו שאובין עד מ סאה, דכשם שאנו אומרים שמעין כל שהוא מטהר שאובין אף לענין טבילת אדם ואף כשרובו שאוב, ה"נ נימא במקוה. וא"כ למה אמרינן בעלמא דמקוה שכולו או רובו שאוב פסול מהתורה וספיקו לחומרא, הרי אם היתה בו רביעית מים שאינן שאובין הרי היא מטהרת מן התורה את כל השאובין. והביא הלחם ושמלה שבספר מי השילוח כתב לתרץ דאף שמן התורה אכן כן הוא, מ"מ מדרבנן ביטלו לגמרי דין רביעית במקוה ומתייחסים לזה כפסול דאורייתא לכל דבר, ולכן ספיקו לחומרא.

16. אמנם לענין דינא כתב בשו"ת חתם סופר [סי' ריב] דלית דחש כלל להש"ך, ואף המקוה שבקהלתו היה בנוי באופן זה.

17. הטעם לשיעור ג לוגין: [א] תוס' [ב"ב דף סו: ד"ה מכלל] כתבו ששיעור זה של מים ראוי לרחיצת אדם, ולכן הוא שיעור חשוב.

קנין הלכה

מראי מקומות

מידת המקוה לארבעים סאה, אלא דמעתה גם נפסלו המים הכשרים שהיו במקוה, ואפילו יוסיף מעתה מים כשרים למקוה שישלימו לשיעור סאה ה"ז פסול,[18] ואף אם המים הכשרים יהיו מרובים מכל המים שנפסלו אין זה מועיל.

<u>מי מקוה שהובאו בידי אדם</u>

הראשונים נחלקו במקוה שמימיו הובאו אליו ע"י אדם, כגון שמילא מים בחופניו ונתנם במקוה:

א] הראב"ד [ספר בעלי הנפש] מביא י"מ, וכן דעת הרשב"א [שער המים ובמיוחסות סי' רלא] דמים שהובאו בידי אדם דינם כשאובין ממש, ובכלל זה מים שנבלעו בשערו של אדם וסחטן למקוה,[19] וכן מים שנבלעו בבגד ואדם סחטו למקוה. ולפי שיטה זו מים אלה פוסלים מקוה בשלשה לוגין, ואם יעשה את כל המקוה ממים כאלה שבאו בידי אדם ה"ז פסול אף בהמשכה, דשאובה שהמשיכוה כולה כשירה.

וכתב הראב"ד שלפי שיטה זו הא דאמרינן דאם ניקב את הכלי בכדי טהרתו אין המים נעשים שאובים, מיירי דוקא כשאין אדם מחזיק את הכלי בידו, אך אם מחזיק אותו בידו והמים שבאים באים מתוך ידו אל המקוה ה"ז פסול, דכלי מנוקב לא עדיף מכסותו ושערו.

ב] הראב"ד עצמו מסיק דמים הבאים מתוך ידו של האדם אל המקוה אך לא נשאבו בכלי אין בהם פסול שאובין, אך יש פסול מגזה"כ דמה מעין בידי שמים אף מקוה בידי שמים, יצא זה שבא בידי אדם, ונפק"מ שאין זה פוסל את המקוה בג' לוגין, וכל שיש רוב מים שבאו בידי שמים והשלים את המקוה בידי אדם ה"ז כשר.[20]

והקשה הראב"ד על דבריו מתוספתא [פ"ג ה"ז הובאה בר"ש פ"ב מ"ט] דלגיון העובר ממקום למקום וזילפו מים ברגליהם למקוה לא פסלוהו, ואפילו נעשה כל המקוה כן ה"ז כשר. ובתרוץ הראב"ד יש מהדורות שונות בספר בעלי הנפש:

א. הב"י והט"ז [ס"ק כח] הביאו בשם הראב"ד שמדובר שהמים הומשכו ע"ג קרקע, ולכן אין בזה פסול דבא בידי אדם, וכיון שאין כאן שאיבה ממש לא פסלינן בזה מהא דשאובה שהמשיכוה כולה.

ביאורים והערות

[ב] הראב"ד [בפירושו למסכת עדיות פ"א מ"ג] כתב ששיעור ג לוגין הוא רביעית ההין והוא שיעור חשוב, שיין בשיעור זה ראוי לנסכי צבור, ולכן תיקנו חכמים ששיעור זה יפסול.

18. לענין אם אמרינן בפסול מים שאובין דין חנ"נ [חתיכה נעשית נבילה], עיין ר"ן חולין [דף מד סוף ע"א בדפי הרי"ף] שהביא שהרמב"ן למד דאמרינן חנ"נ באיסור והיתר מדין ג לוגין במקוה, דקיי"ל בפ"ג דמקואות [מ"א] דמקוה שנפסל בג' לוגין ואח"כ חסרו ממנו מים, עדיין הוא בפיסולו, דאף שכאשר נחסרו מים מהמקוה נחסרו גם הג' לוגין מ"מ הכל פסול, והיינו דאמרינן שהג' לוגין פסלו את כל מי המקוה. ועיי"ש בר"ן שכתב לחלוק על הרמב"ן שאין ללמוד דין חנ"נ באיסור והיתר מדין ג לוגין, שהרי בג' לוגין מצינו חומרא נוספת, דאפילו נפלו עתה הרבה מים כשרים בבת אחת אין הג לוגין בטלים, והמקוה נשאר בפיסולו, ובאיסור והיתר אין הדין כן אלא אם נפלו שישים זיתי היתר על כזית איסור הרי הוא בטל. ומשמע דגם הר"ן מודה לרמב"ן שעכ"פ בדין ג לוגין נפסלו כל המים הכשרים וכאילו כולם שאובים.

ומשמע לכאורה שאם מעתה יפלו ג לוגין ממקוה זה למקוה אחר שאין בו מ"ס, יפסל המקוה השני, אף שהמים שנפלו אינם שאובין ורק נפסלו משום שנפלו עליהם ג לוגין. ועיין בלחם ושמלה [שמלה ס"ק מט] שהאריך בשאלה זו ודעתו נוטה להחמיר דכל המים נעשו שאובין, ודלא כהגידולי טהרה. [אמנם כתב שאם העבירו את מי המקוה האלה למקוה ריק ממים, ועשו זאת ע"י המשכה ה"ז כשר, ואמרינן שיש כאן רבייה (של מים כשרים) והמשכה, ובכה"ג נטהרין השאובין דלענין המשכה לא אמרינן דהוי כאילו כל המים שאובין].

19. עיין ר"ש [פ"ב מ"ו] שהביא תוספתא לגבי מים הבלועים בשער, שאם סחטן אל מקוה שאין בו מ"ס פסלו, משום שהמים שבראשו תלושים, ומבואר דתלושים כשאובין דמו.

20. ולפי גירסת הב"י והט"ז [מובאות להלן בסמוך] יש נפק"מ נוספת בין פסול שאובין לפסול דבא בידי אדם כשנעשה כל המקוה בהמשכה, דשאובה שהמשיכוה כולה כשירה, אך בא ביד"א שהומשך כולו כשר.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. ובמהדורא אחרת[21] תירץ הראב"ד דמיירי שזילפו המים שלא בכוונה, ובכה"ג אין חסרון של בא בידי אדם.[22]

והשו"ע לקמן [סעיף לט] פסק כהרשב"א דבא בידי אדם דינו כשאוב ופוסל בג' לוגין וכן פוסל אף שלא בכוונה, וגם משמע דאם הומשכו כל המים למקוה ה"ז פסול כדין שאובה שהמשיכוה כולה. והט"ז [ס"ק כח] כתב שדעת הר"ש כהראב"ד ולא הכריע כמאן הלכתא.

<u>מים שנפלו למקוה מידי האדם שלא ברצונו</u>

כתב הש"ך [ס"ק מו] דאף שנקטינן להלכה דבא מיד אדם פוסל את המקוה אף שלא בכוונה, מ"מ אם רצונו של האדם שלא יפלו המים למקוה ונפלו שלא מרצונו, כגון בציור דלהלן [סוף סעיף מ] שרצונו לרוקן את המקוה מהמים שבתוכו כדי לנקותו, ושאב את המים בכלי נקוב כדי שלא יחשבו שאובין, המים היורדים דרך הנקב למקוה תוך כדי השאיבה אינם פוסלים אף שבאו מהכלי שבידיו למקוה, והטעם משום שהאדם אינו מעונין שהמים יפלו למקוה, וטפי הוה ניח"ל שלא יפלו.

דין המים שבאו ברגלי בהמה למקוה יבואר להלן בסוף הסעיף.

<u>פרטי דינים בפסול ג לוגין שנפלו למקוה</u>

א) במשנה [פ"ג מ"ד] איתא מכלי אחד משנים ומשלשה מצטרפין [ג לוגין], ומארבעה אין מצטרפין. וכתב רש"י [תמורה דף יב ע"א ד"ה בב'] דבעינן שמכל כלי יפול לוג שלם לכל הפחות, אבל אם מכלי אחד נפל פחות מלוג אין נפילה זו חשובה להצטרף לשאר הנפילות. וכן כתבו גם הראב"ד [בעלי הנפש] והרשב"א [תורת הבית שער המים].

ב) עוד איתא שם במשנה, בד"א בזמן שהתחיל השני עד שלא פסק הראשון, והר"ש פירשו דקאי על דין אחר שנתבאר שם במשנה, דטהור שנפלו על ראשו ורובו ג לוגין מים שאובין פוסל את התרומה. אמנם הרמב"ם [פ"ה ה"א] והראב"ד [בעלי הנפש] פירשו דין זה גם לגבי פסול ג לוגין במקוה, דאם לא באו ג הלוגין מג' הכלים ברציפות אין הם מצטרפין לפסול, וכן נפסק בשו"ע.[23]

[אמנם כל זה כשלא נתכוין לרבות, אבל בנתכוין לרבות, יבואר בסעיף הבא].

ג) עוד איתא במשנה, בד"א [דבעינן שלא תהא הפסקה בין נפילה לנפילה] בזמן שלא נתכוין לרבות, אבל אם נתכוין לרבות אפילו נפל קורטוב בכל שנה מצטרפין לג' לוגין ופוסלין. ונאמרו ג' שיטות בראשונים בביאור דין זה:

[א] הראב"ד [בבעלי הנפש] והטור כתבו דהיינו שאם מתחילה היתה כוונתו לשפוך למקוה ג' לוגין הרי אלו מצטרפין גם אם היו הפסקות בינתיים, ומה שהצריכו שהנפילות יהיו רצופות הוא רק במקרה שלא היתה דעתו מראש לשפוך ג לוגין, אלא נמלך אחרי השפיכה הראשונה והוסיף מים אחרים.

[ב] הרמב"ם [בפיהמ"ש ובפ"ה ה"א] והרע"ב והתוי"ט כתבו שנתכוין לרבות היינו לרבות את מי המקוה, שאם מטרת שפיכת

ביאורים והערות

21. הוצאת הרב א. בוקוולד.

22. אמנם הט"ז [ס"ק כז] וכן הש"ך [ס"ק מו] כתבו דבא בידי אדם פוסל גם שלא בכוונה, לשיטתם שהיתה להם גירסא אחרת בראב"ד, וכמבואר בתשובת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן [סי' רלא] ולהלן בשו"ע [סעיף לט].

23. כתב הראב"ד [בעלי הנפש] דנראה שאם כל הג לוגין נפלו מכלי אחד הרי הם מצטרפין אף אם היו הפסקות באמצע, והובאו הדברים בב"י, וצ"ע שהשו"ע ושאר מפרשים לא הביאו דין זה. אמנם הפת"ש [ס"ק טז] הביא משו"ת חתם סופר [סוס"י רטז] שכתב דפשוט שבכלי אחד יש פסול גם אם לא שפך ברציפות, וכתב דזה פשוט אף באופן שהכלי מחולק בתוכו לג חלקים, דסו"ס הכלי מצרפן. [ועיי"ש שביאר בזה את המשנה [פ"ב מ"ה] במקוה שיש בו ג גומות של לוג, דמצטרפות, וכתב הטעם משום שהגומא הגדולה של המקוה מצרפתן].

קנין הלכה

מראי מקומות

השאובין למקוה היתה כדי להוסיף על מי המקוה [וכגון כדי שלא יתמעטו ממ"ם ע"י ריבוי טבילות] ה"ז מצטרף גם כשהיו הפסקות.

[ג] הרשב"א [שער המים הקצר סוף שער ו] לא גרס נתכוין לרבות אלא גרס "נתכוין", ולפי דבריו החילוק הוא בין אם הג' לוגין נפלו למקוה בכוונה שאז פוסלין גם כשנפלו בהפסקות, ובין אם נפלו שלא בכוונה דבזה פוסלין רק אם נפלו ברציפות בלי הפסקות.

<u>להלכה</u>: השו"ע העתיק את דעת הראב"ד והטור [דתלוי אם מראש נתכוין לשפוך ג לוגין או שנמלך], והש"ך [ס"ק מט] העתיק את דעת הרמב"ם, ובסוף דבריו כתב גם את לשון הרשב"א. וכתב הלחם ושמלה דיש לחוש להראב"ד ולהרמב"ם.

<u>מים שבאו למקוה ע"י רגלי בהמה</u>

בתוספתא [פ"ג ה"ב] איתא דלגיון שהיה עובר ממקום למקום וכן בהמה העוברת ממקום למקום וזילפה מים ברגליהם ג' לוגין למקוה ה"ז כשר, ונחלקו ראשונים בדין זה:

א. הר"ש [פ"ב מ"ט] כתב דמיירי ע"י המשכה, שזילפו את המים ע"ג קרקע ומשם באו למקוה, ומשמע שבלי המשכה גם האדם וגם הבהמה פוסלים בג' לוגין.[24]

ב. הרא"ש והרשב"א והטור נקטו שמים הבאים בידי בהמה אינם כשאובים, [ואינו דומה לבא ברגלי אדם והוי כשאוב ופוסל בג' לוגין] ולכן אם נזדלפו מים למקוה ע"י הילוך הבהמה אין פוסלים אף שלא בהמשכה.

<u>להלכה</u>: השו"ע [סעיף לט] כתב כהרא"ש והרשב"א, שמים הבאים ברגלי בהמה אינם פוסלים אף בלי המשכה, וכן כתב הרמ"א [סעיף טו] בסתמא, ואח"כ הביא את שיטת הר"ש כיש אומרים שלשיטתו גם בהמה פוסלת בג' לוגין.[25] וגם בסעיף לט ציין הרמ"א למש"כ בסעיף טו.

<u>סעיף טז</u>

מקור הדין הוא במשנה [פ"ו מ"ד] הספוג והדלי שהיו בהם שלשה לוגין מים ונפלו למקוה לא פסלוהו, שלא אמרו אלא שלשה לוגין שנפלו.

ונחלקו הראשונים בביאור המשנה:

א. הרמב"ם [פ"ו ה"ז] והרא"ש [סי' א] פירשו דכיון שלא נפלו המים ונתערבו בבור אלא הם מרוכזים בתוך הספוג או בתוך הדלי, לא תיקנו בזה חז"ל לפסול את המקוה.

וכתב הרמב"ם [פיהמ"ש] דזה משכחת לה בדלי שפיו צר, דאז משכחת לה שלא יתערבו מימיו עם מי המקוה, וכן כתב הרא"ש והטור והשו"ע.

ב. הר"ש מפרש דרק המים הבלועים בספוג וכן המים הדבוקים ברפנות הדלי אמרינן בהו דלא מיקרי שנפלו למקוה,

ביאורים והערות

24. במשניות הנדמ"ח הובא תירוץ נוסף בר"ש [מכתב יד רב אשכנזי] דלא מיירי בהמשכה, והא דאין הזילוף פוסל בלגיון הוא משום שהיה בלי כוונה דומיא דבהמה, ולפי תירוץ זה מבואר שאין בהמה פוסלת אף שלא בהמשכה, כשם שאדם אינו פוסל שלא בכוונה.

25. לדעת הראב"ד שמים הבאים בידי אדם אינם כשאובים, רק שאם רוב המקוה נעשה מהם יש חסרון שאין זה מקוה בידי שמים ואנן בעינן דומיא דמעין, יש לעיין מה הדין מקוה שנעשה כולו ע"י בהמה, האם דינו כנעשה בידי שמים או לא. ולעיל הבאנו שתי גירסאות במהדורות שונות בספר בעלי הנפש בענין לגיון, ולפי הגירסא שהראב"ד מתרץ שבא בידי אדם שלא בכוונה ה"ז כבא בידי שמים וכשר, ה"ה בבהמה, וכמפורש בראב"ד. ולפי הגירסא שהיתה לפני הב"י שהראב"ד תירץ דמיירי בהמשכה, לא נתפרש אם גם כשבאו ברגלי בהמה בעינן המשכה או שבזה כשר אף בלי המשכה.

קנין הלכה

מראי מקומות

משא"כ שאר המים שבדלי.

ולהלכה: השו"ע הביא את שיטת הרמב"ם והרא"ש.
ועיין חזו"א [מקואות תניינא סי' ד ס"ק ד] שכתב דבדין דלי שבמשנה הנ"ל מבואר דכלי מלא שאובין ששקעו במקוה אינו פוסל אף שיש בפיו ג לוגין.

סעיף יז

מקור הדין ברמב"ם [פ"ו הי"א], ולמד הרמב"ם חילוק זה [בין מים שאובים בצד המקוה למים שאובים באמצעו] מהמשנה [פ"ו מ"י] גבי אביק שבמרחץ, שדעת ר"מ שבזמן שהוא באמצע הרי הוא פוסל את המקוה.[26] וביאר הרמב"ם [פיהמ"ש] הטעם משום שכשהוא באמצע נמצא שבתוך המקוה מצויים מים שאובים, משא"כ כשאביק מן הצד, אף שיש השקה בין המים שבתוכו למים שבמקוה, מ"מ לא מיקרי ג לוגין שנפלו למקוה.[27]

ועיין חזו"א [תניינא סי' ד ס"ק ד] שהקשה למה מי שאובין באמצע המקוה פסלוהו, ומאי שנא מהמבואר לעיל [סט"ז] דמים שבתוך דלי אשר שיקעוהו במקוה לא פסלוהו כיון שלא נתערבו המים שבדלי עם מי המקוה. ותירץ החזו"א דדלי שאני דכיון שהוא תלוש ועתיד להנטל מן המקוה אין השאובין שבתוכו נחשבים מעורבים למקוה, משא"כ שני מקואות מתערבין זה עם זה והוו כמקוה אחד, וה"ה מים שאובין שבתוך האביק או שאר כלים מחוברים לקרקע.[28]

עיין בלחם ושמלה [לחם ס"ק צא] שכתב דלפי פירוש הרמב"ם הנ"ל [במשנה דאביק] אין פסול אלא כשהאביק מחזיק ג לוגין, אמנם לפירוש הר"ש והרא"ש [במשנה דאביק] נתחדש כאן דין נוסף, דהאביק שהוא נקב היציאה מן המקוה הוא כלי, ובדרך כלל הוא סתום, וכאשר רוצים להחליף את מי המקוה פותחים את הנקב שבאביק, ואמרו חכמים דכיון שכל מי המקוה גרורים ונשענים על הכלי הזה הרי הם פסולים. וכתב הלחם ושמלה דנראה דיש לחוש לפירוש זה, ולפי"ז אף כשאין באביק ג לוגין כל מי המקוה פסולים, והביאו הדרכי תשובה [ס"ק קז].
ועיין בשו"ת מנחת יצחק [ח"ב סי' קה ס"ק י] שחשש לשיטה זו, והורה דמטעם זה אין לעשות בתחתית המקוה ברזא שממנו יצאו המים, משום שכל מי המקוה גרורים ע"ג הברזא.[29]

ביאורים והערות

26. והנה הב"י ציין שהרמב"ם פסק כר"מ דמתניתין, ולא כחכמים שאמרו שאם האמבטי מקבלת רביעית עד שלא יגיעו לאביק ה"ז כשר ואם לאו ה"ז פסול. וקצ"ע דבפיהמ"ש כתב הרמב"ם שהלכה כחכמים, אך המעיין בפיהמ"ש יראה שכתב וז"ל ועל פי צורת מבניהם ותבנית האביק היו מובנים טעמי המחלוקת הזו, ואת העיקרים שיש בהם תועלת כבר ידעת והיינו שמים שאובין בצד מים כשרים אינן פוסלים אותן וכו' עכ"ל. והיינו שהרמב"ם כתב שמחלוקת התנאים במשנה היתה באופן המסויים של בנית האביק שהיה מצוי בימיהם, והרמב"ם לא נחית כלל לבאר זאת, ורק כתב שהנפק"מ לדידן ממשנה זו היא החילוק בין מים שאובין מן הצד ובין מן האמצע, ולזה מסכימים כל התנאים.

27. עיין בסעיף הבא שהבאנו את דברי החזו"א [תניינא סי' ד ס"ק ב] שכתב שנראה שאף כאשר האביק מן הצד מ"מ אם יש כנגד הנקב ג לוגין ה"ז פוסל. [ענין זה של ג לוגין כנגד הנקב מתבאר בסעיף הבא].

28. ואם היינו מעמידים דינא דדלי רק בדלי שפיו צר [וכלשון הרמב"ם בפיהמ"ש פ"ו מ"ד שהובא בסעיף הקודם], י"ל דהכא מיירי שפי הכלי או הגומא אינו צר ולכן המים מתערבין.

29. ועיי"ש בתשובה טעמים נוספים שלא לעשות ברזא כזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף יח

מקור הדין של מקוה של מים כשרים שאין בהם מ״ס העומד בצד הוא במשנה [פ״ו מי״א]. ועיקר החידוש הוא דנקב שיש כנגדו שיעור ג לוגין הוי כמו שהמים השאובין נמצאים באמצע המקוה של הכשרים, והרי הם פוסלים אותו. ואף שנתבאר לעיל שכאשר השאובין נמצאים בצד אין הם פוסלים היינו דוקא כאשר חיבורם אל המקוה הוא בהשקה בעלמא, משא״כ הכא שיש נקב ויש חיבור גמור.

ויש כאן חידוש דאף שהכותל מפסיק בין שתי המקואות והעומד מרובה על הפרוץ, מ״מ אנו מחשיבים את המים השאובים שכנגד הנקב כשייכים אל המקוה האחר שבו המים הכשרים והם פוסלים אותם.

ונחלקו האחרונים בביאור ״מים שכנגד הנקב״:

א) בספר גידולי טהרה פירש שבנקב עצמו יש שיעור ג לוגין.[30]

ב) החזו״א [סי׳ ד ס״ק ד] ביאר שהכוונה במים שכנגד הנקב עד הכותל השני של הבריכה, שכל המים האלו הוו כאילו נפלו למקוה האחר.[31]

כתב החזו״א [קמא סי׳ ג ס״ק ה] דנראה דמה שהצריכו שיהא כנגד הנקב ג לוגין, היינו כשיש בכותלים שבין שני המקואות עומד מרובה על הפרוץ, אבל כשהפרוץ מרובה ה״ז כאילו ניטלה כל המחיצה שביניהם ונפסלו המים.[32]

עוד כתב החזו״א [תניינא סי׳ ד ס״ק ד] דנראה דמה שאמרו במשנה של אביק [לעיל סעיף יז] דמן הצד אינו פוסל היינו דוקא כשאין ג לוגין כנגד הנקב.

סעיף יט

מקור הדין במשנה פ״ג מ״א. ונחלקו האחרונים בדין זה:

א. מדברי הגר״א בפירושו אליהו רבא משמע דפשיטא ליה דכאשר נתערבו שני המקואות יש בהן מ סאה כשרים, הא אם אין בהם מ״ס כשרים נפסל המקוה, דיש כאן ג לוגין ואין מקוה שלם של מ״ס, וכן בשו״ת כתב האבני נזר [סי׳ רפז ס״ק ג].

ב. הלחם ושמלה [שמלה ס״ק מח] וכן בחזו״א [תניינא סי׳ ד סק״ו] נקטו דאף אם אין מ״ס כשרים כשנתערבו המקואות, מ״מ אין השאובין פוסלים.

בטעם הדבר נאמרו טעמים חלוקים:

א) הלחם ושמלה [הנ״ל] כתב דהטעם משום שאין ג לוגין שנפסלו משני כלים פוסלין אלא כשנפלו בלי הפסקה בין זה לזה, אבל כשנפלו בהפסקה אינם פוסלים, וה״נ שנפלו לשני מקואות חלוקים אין לך הפסקה גדולה מזו.

ב) החזו״א [שם] כתב שהטעם הוא מצד המשכה, דנפילת לוג ומחצה אלו למקוה הראשון חשיבא כהמשכה לגבי המקוה השני, וכן איפכא, וקיי״ל דג׳ לוגין שהמשיכן אינן פוסלים את המקוה.

ביאורים והערות

30. לפי פירוש זה א״ש טפי הא דרואין את המים שבנקב כאילו נפלו למקוה האחר, כיון שהנקב פרוץ במלואו. אך צ״ע הלשון ״כנגד הנקב״, וגם צ״ע מה שאמרו כמה יהא בנקב וכו׳ אחד משלש מאות ועשרים לבריכה.

31. הסברא בזה צ״ע, למה לשייך את כל המים אל המקוה האחר, אך מ״מ א״ש מה שאמרו כמה יהא בנקב וכו׳ אחד מש״כ, דהכוונה שהנקב הוא אחד מש״כ בכותל הבריכה, דאז המים שמחוברים כנגדו הם אחד מש״כ בבריכה והם ג לוגין.

32. עוד כתב החזו״א [שם] דה״ה כשהמים התרבו ועברו מעל המחיצה שבין שני המקואות כ״קליפת השום״ ה״ז ג״כ כמקוה אחד ונפסלו המים הכשרים. ויש בזה חידוש דאף שהמים השאובים נמצאים במקוה בפני עצמו מ״מ החשיב זאת החזו״א כאילו ניטלה מחיצה שביניהם.

קנין הלכה

מראי מקומות

מקור הדין במשנה [פ"ג מ"ג]. וכתבו הפוסקים שבדין זה של בור מלא שאובין שהאמה נכנסת לו ויוצאת ממנו יש להבחין בין כמה אופנים:

א. אם האמה נכנסת לבור היא ממעין הרי היא מטהרת את כל השאובין שבבור בכל שהוא, אף כשאין בה שיעור ארבעים סאה [כן כתבו הר"ש והרא"ש והראב"ד בבעלי הנפש, [הובאו בש"ך ס"ק נה], וכ"כ הט"ז ס"ק לא.[33]

ב. אמה של מי גשמים שיש בהם מ סאה מטהרת גם היא את השאובין שבבור, כן כתב הר"ש [פ"ה מ"ב] והרא"ש [ב"ק פ"ז סי' ג, הובאו בש"ך ס"ק נה].

ויש בדברים אלו חידוש, דאף שמי הגשמים זוחלים, מ"מ מטהרין הן את השאובין הנמצאים בבור ואפשר לטבול בו, נידון זה שנוי במחלוקת הראשונים ובאחרונים ויבואר בהמשך הסימן [סעיף ס].

ג. אמה של מי גשמים הנכנסת לבור של השאובין, ואין ארבעים סאה במים שבאמה קודם חיבורם למי הבור, בזה אירי סעיף זה, ואמרו שבור זה פסול מלטבול בו עד שיתברר לפי החשבון שלא נשארו ג לוגין מהמים השאובין שהיו בבור. ועיין ש"ך [ס"ק נו] שהביא מהראב"ד [בבעלי הנפש] שני אופנים של חישוב המים היוצאים מהבור:

א) לפי חשבון ויחס בין המים שבבור לבין המים הנכנסים לו.

ב) מחצה על מחצה.

ויש בכל אופן של חישוב קולא וחומרא, וכתב הש"ך להחמיר כב' האופנים.[34]

והקשו האחרונים [גולות עיליות פ"ג מ"א אות ב פסקה ב, חזו"א תניינא סי' ה ס"ק ב] למה מי הגשמים הנכנסים לבור אינם נפסלים מחמת השאובין שבבור, והלא עיקר פסול ג לוגין נאמר גם כשנפלו השאובין תחילה ואח"כ נתן את המים הכשרים.[35] וכתב החזו"א לחדש דכאשר האדם מחליף את המים השאובין שבבור ע"י שנוטל מהן ונותן כשרים תמורתם לא גזרו חכמים פסול על המים הכשרים, אף שבשעה שהם ניתנים לבור יש בו עדיין ג לוגין של שאובין.

וה"ה כאשר המים מתחלפים מאליהם ע"י אמת המים הנכנסת ויוצאת לא גזרו פסול על המים הכשרים הנכנסים במקום המים הפסולים שיצאו מהבור.[36]

ביאורים והערות

33. ולכאורה צ"ע דהא לעיל [סעיף טו] ולהלן [סעיף מ] הביא הרמ"א דיש סוברים שגם מעין שאין בו מ סאה נפסל בג' לוגין מים שאובים, וא"כ לפי שיטה זו ה"נ יש לפסול בבור שיש בו שאובין שהמשיך אליו מעין שאין בו מ"ס. וי"ל דבלאו הכי מבואר בסעיף זה שגם אמה של מי גשמים שאין בהן מ"ס מועילה להחליף את מי המקוה ולא אמרינן שהשאובין פסלו אותם, והטעם לזה יבואר להלן בסמוך.

34. ועיין חזו"א [תניינא סי' ה ס"ק ד-ה] שהניח בצ"ע את ב האופנים שכתב הש"ך בשם הראב"ד, וסיים דיותר נראה מסתימת הפוסקים דבמלואו ועוד סגי אף בבור מלא שאובין.

35. ואדרבא, דעת ר"א [במשנה פ"ב מ"ד] דכשנפלו השאובין תחילה החמירו טפי ופסלו אף ברביעית [ולא קיי"ל הכי אלא בכל גווני פסולין בג' לוגין].

36. והחזו"א [שם ס"ק ג] נדחק בדעת הרמב"ם והר"ש, עיי"ש.

ובספר גולות עיליות [פ"ג מ"א פסקה ב] האריך בזה, ועיי"ש שהביא את דברי ר' יהושע [פ"ג מ"א] דמים כשרים שנפלו לתוכן ג לוגין מים שאובים ואח"כ הוציא מהן קורטוב מים [ושוב אין ג לוגין שאובין במקוה] חזרו המים להכשירם, וחכמים חולקין הואיל ונקרא עליהם שם פסול. וכתב הגולות עיליות לחדש שמעיקר הדין גם חכמים היו מודים לר' יהושע שהעיקר למעט את השאובין שיש במקוה מג לוגין, אלא שהחמירו להצריך להוציא מהמקוה גם את כל השיעור של המים שהיו בו ונפסלו כשנפלו עליהן ג לוגין כיון שנקרא עליהן שם פסול, אבל לגבי המים הכשרים שנוספו על השאובין, אין זה נראה שחל עליהם שם פסול ולכן די בכך שיצאו מן הבור מים בשיעור כזה שבודאי אין בו ג לוגין שאובין.

קנין הלכה

מראי מקומות

ונמצא שלפי החזו"א אם בור זה שהיו בו מים שאובים לא היה מלא, וירדו לתוכו עוד מי גשמים נפסלו גם המים האלה ולא יוכשר מעתה בהחלפת המים או בכניסת אמת המים ויציאתה אלא כשיצא מלואו של כל הבור.
אמנם ברמב"ם [פ"ה ה"ו ובר"ש פ"א מ"ה] משמע שגם בציור זה [שנוספו מי גשמים שלא באופן של החלפה] די בכך שתצא מן הבור כמות המים השאובין שהיו בו מתחילה, ולא קפדינן שיצאו גם המים הנוספים שנפסלו.[36]

עיין ט"ז [סוס"ק לב] במה שכתב לענין הדין המבואר להלן [סעיף כא], ויבוארו הדברים שם.

<u>סעיף כא</u>

מקור הדין במשנה פ"ג מ"ב. ועיין ש"ך [לעיל ס"ק נו] שהביא בשם הראב"ד דבציור זה של מים כשרים שנפסלו ע"י נפילת שאובין ואח"כ נכנסו לתוכן כשרים ויצאו הפסולים הקלו חכמים שלא לשער את יציאת הפסולים לפי חשבון, או מחצה על מחצה, אלא כל שיצאו מן הבור מים בשיעור שהיו בתוכו בשעה שנפלו השאובין די בזה, והיינו דהקילו חכמים לראות כאילו כל המים היוצאים עתה מן הבור הם מהמים הראשונים שנפסלו ולא מעורבים בהם המים הנוספים, [משא"כ בסעיף כ שהבור היה מלא מים שאובין, ולא מים כשרים שנפסלו מחמת שאובין, בזה הצריכו לשער לפי חשבון שיצאו כל המים הראשונים ולא תלינן שהם הראשונים שיצאו].

ועיין בסעיף הקודם שהבאנו קושיית האחרונים למה לא נפסלו המים הכשרים שנוספו בבור אחרי שנפלו לתוכן השאובין.

עיין ט"ז לעיל [סוס"ק לב] שהביא את דברי הרמב"ם [פ"ה ה"ו] [שם המקור לדין שבסעיף זה, סעיף כא] ושם איתא מקוה שיש בו כ סאה מי גשמים ונפלה לתוכו סאה מים שאובין ואח"כ הרבה עליהם מים כשרים ה"ז בפיסולו עד שידע שיצאו ממנו כ סאה שהיו בו וכו'. ולמד הט"ז מלשון הרמב"ם שכתב "עד שידע" שמשערין זאת לפי חשבון כמבואר בסעיף כ, ולא סגי ביציאת מלואו ועוד, [כבסעיף כב], וזה לכאורה דלא כהראב"ד הנ"ל שחילק בין כולו שאוב לבין מים כשרים שנפסלו בשאובין.
וכתב הט"ז לחדש דכאשר היו במקוה מתחילה רק כ סאה כשרים, כבציור של הרמב"ם ולא היו רוב כשרים, בזה מחמרינן שאם נפלו לתוכו שאובין ופסלום ה"ז כאילו הכל שאוב, ובעינן שיצאו השאובין לפי חשבון, משא"כ בסעיף כג שיש רוב מים כשרים, בזה הקילו כל שיצא ממנו מלואו ועוד. אמנם השו"ע [סעיף כא] לא העתיק את לשון הרמב"ם שהיו כ סאה כשרים, וגם לא את הלשון "עד שידע", ולכאורה נראה מזה שאף אם סבר כן בב"י בדעת הרמב"ם, מ"מ לא חילק בזה להלכה.

<u>סעיף כב</u>

מקור הדין במשנה פ"ג מ"א ונתבארו הדברים בדברי הראב"ד בבעלי הנפש שהובאו בש"ך [ריש ס"ק נו]. והיינו שבציור זה של מקוה מים כשרים שאין בהן מ סאה שנפסל בג' לוגין, אם שטפו עליו מי גשמים עד שיצא ממנו השיעור של המים שהיו בתחילה די בזה, ואין משערין לפי חשבון כמה יצאו מהמים שנפסלו וכמה יצאו מהמים החדשים.

ועיין לעיל סעיף כ שהובאה קושיית האחרונים למה לא נפסלו המים הנוספים מכח השאובין שקדמו להם.

<u>ביאור דברי האגודה המובא בש"ך ס"ק נז</u>

עיין חזו"א [תניינא סי' ה ס"ק ו] שכתב לבאר את דברי האגודה המובאים בש"ך [ס"ק נז], דהמציאות היתה שבשעה שרוקנו את המקוה ע"מ להחליף את מימיו והיו עושים כן ע"י שאיבה בדליים, היה מצוי שהמים היו נפסלים מכח ג לוגין שנפלו מן הדליים. והיה טורח גדול לנגבם לגמרי, ולכן מצא האגודה עצה, שאם דרך משל היו במקוה י סאין בשעה שנפסל בשאובין, ישאב מהם

קנין הלכה

מראי מקומות

ח סאין וישאר ב סאין שקשה לשואבם בדלי, יוסיף עליהם ח סאים מים כשרים ויהיו מעתה י סאין שרק ב מהן פסולים [שהרי הח הנוספים באו כהחלפה למים הפסולים שהוצאו מהמקוה, [עיין לעיל (סעיף כ) בשם החזו"א, שמים הבאים להחלפה אינם נפסלים] ועכשיו ישאב מהם ב סאים ועוד ודי בזה. אבל כתב האגודה שלא ראה רבותיו נוהגין כן. וכתב דאפשר שהטעם משום דלא מקילינן ביצאו מים בשיעור מלואו ועוד אלא כשיצאו מעצמן כגון ע"י כניסת אמת המים, דבזה תלינן שהמים החדשים דוחפים את הפסולים לחוץ, משא"כ בדולה ביד דלא מיחזי כלל כאילו דולה רק את הפסולים. ואכן רבותיו לא רצו להכשירו, [כן הגיה מהה"ש בלשון הש"ך].

<u>סעיף כג</u>

מקור הדין במשנה פ"ז מ"ה, ויסודו הוא דלא פסלו חכמים ג לוגין מים שאובים אלא כאשר יש מים בשיעור ג לוגין וגם מראיהם כמראה מים.

הנידון של שינוי מראה נמצא בדיני מקואות בשתי הלכות חלוקות:

א. מקוה נפסל בשינוי מראה, דינים אלו מובאים להלן סעיף כה.

ב. אין ג לוגין מים פוסלין את המקוה אלא אם מראיהם כמראה מים, אך אם נשתנה מראיהם אינם פוסלים בדין זה שינוי מראה גורם קולא. דין זה מתפרש בסעיפים כג-כה.

<u>דין יין שנתערב בג' לוגין מים</u>

א) אם נשתנה מראה המים למראה יין אין המים פוסלים, ובגמרא [מכות דף ג:] הקשו מה בין זה לבין מי צבע שפוסלין את המקוה כמבואר במשנה פ"ז מ"ב], ותירצו התם מיא דציבעא מיקרי הכא חמרא מזיגא מיקרי.

לענין דרגת שינוי המראה עיין להלן ש"ך [ס"ק סו] שכתב בשם הראב"ד דמקוה נפסל בשינוי מראה אף כשלא נשתנה למראה יין ממש, אלא כל שנשתנה ממראה המים שהיה בתחילה ה"ז פסול.

וכתב המשנה אחרונה דמזה יש ללמוד גם לקולא, שאין ג לוגין מים שנתערב בהן יין פוסלים אם נשתנו ממראה המים שהיה מתחילה, אף אם אין בהם ממש מראה יין.[37]

ב) אם נתערב יין לבן בג' לוגין ולא שינה את מראיהם, אך נתערב יותר משתות יין חזק באופן שיש לתערובת דין יין וברכתה בפה"ג, כתב בספר חיבור לטהרה [כלל ב סעיף ל ומובא בדרכ"ת ס"ק קו] שאינו פוסל את המקוה.

ג לוגין מים שאובין חסר קורטוב ונפל לתוכן קורטוב מים שאינם שאובים, אין הם פוסלים את המקוה, שאין כאן ג לוגין שאובים [תוספתא פ"ה דמקואות].

<u>סעיף כד</u>

מקור הדין למי כבשים ומי שלקות שדינם כמים ופוסלים בג' לוגין, הוא במשנה פ"ז מ"ב. ויש כאן חידוש דאף שבהלכות ברכות הנהנין [מבואר בגמ [ברכות דף לט] ובשו"ע [או"ח סי' רה ס"ב] דמברכין על מי שלקות ברכת בורא פרי האדמה, וכן מברכין ברכת בפה"א על מי כבשים [כמבואר בב"י או"ח סי' רב ובט"ז שם סק"י ובמשנ"ב סי' רה ס"ק ח], מ"מ לענין פסול ג לוגין

ביאורים והערות

37. והספר חיבור לטהרה להגאון בעל קרן לדוד לא כתב כן, אלא כתב שג' לוגין פוסלים כל זמן שלא נשתנו למראה יין ממש.

קנין הלכה

מראי מקומות

חשבינן להו כמים, ואולי הטעם משום דסו"ס מיקרי מי שלקות ומי כבשים, והוי כעין מה שאמרו בגמ מכות [דף ג:] לגבי מי צבע, דפוסלין את המקוה משום דמיקרי מיא דציבעא.

תמד משהחמיץ אינו פוסל בג' לוגין, וכתב רש"י [חולין דף כה: ד"ה תמד] דהטעם משום דהוי יין.[38] וכתבו תוס' [שם דף כו. דה בשהחמיץ] דאף כשיש בתמד הזה ג לוגין מים אינו פוסל, דנעשה כולו פרי, והוי חמרא מזיגא, ובריטב"א [עירובין כט:] מבואר דאם יש בתמד ג לוגין מים הרי הוא פוסל את המקוה אף בשהחמיץ. וכתב החזו"א [תניינא סי' ה ס"ק י ד"ה והא] דדעת כל הפוסקים נראה כתוס' דאף כשיש ג לוגין מים אינו פוסל.[39]

<u>שכר</u>

עיין ש"ך [ס"ק סא] שהביא רמב"ם [פ"ז ה"ב] שנקט שגם שכר נחשב מים ופוסל בג' לוגין. וציין בהגהת יד אברהם שמקורו בגמ' ערוכה עירובין דף כט:, ואמרו שם בגמ' שהחידוש הוא דאף שאין השכר נקרא מים אלא יש לו שם בפ"ע מ"מ דינו כמים.

<u>נתן סאה ונטל סאה במי פירות</u>

במשנה [פ"ז מ"ב] איתא דמשקין [כגון יין] ומי פירות [שאינם פוסלין בג לוגין] פעמים מעלין [פירוש משלימים למ' סאה] ופעמים אין מעלין [אין משלימין למ' סאה]. והיינו שאם אין במקוה מ סאה כשרים אין יין ומי פירות משלימים לשיעור מ סאה, אך אם היו במקוה מ סאה כשרים ונתן בתוכו סאה מי פירות ושוב נטל סאה מהמקוה ונשארו מ סאה אשר חלק מהם הם מי פירות משלימים המי פירות את שיעור המקוה.

הטעם להא דמי הפירות משלימים באופן זה את שיעור המקוה כתב הרשב"א [יבמות דף פב:] דהוא משום דין ביטול ברוב, דכשיש שיעור מקוה כשר בכלי בטלי מי הפירות במים [אמנם אם נתן סאה ונטל סאה כמה פעמים עד שהמי פירות נעשו רוב הרי הם חוזרים וניעורים והמקוה נפסל, כמבואר בגמ' יבמות דף פב:].

<u>נתן סאה ונטל סאה במים שאובין</u>

א. כתבו הר"ש והרא"ש [פ"ז מ"ב] שבמים שאובין מכשירין נתן סאה ונטל סאה אף ביותר מרוב, וכן כתב הרא"ש בהלכות מקואות [סי' א] בשם ר"ת.[40] ובטעמם כתב הרא"ש [שם] דהוא משום שהמים השאובין נזרעים במקוה ונהפכו להיות מים כשרים ממש, משא"כ מי פירות שאין נזרעים במקוה.

ב. אמנם הרמב"ם [פ"ד ה"ז] הביא דין נתן סאה ונטל סאה דכשר עד רובו, וגם הראב"ד [בבעלי הנפש] נקט כן גבי מים שאובין.

והרא"ש [סי' א] הביא דבריו ותמה עליו שדבריו נסתרים ממשנה [פ"ו מ"ח] היה בעליון מ סאה ובתחתון אין כלום

ביאורים והערות

38. א) תמד שלא החמיץ אינו פוסל את המקוה, ומבואר בגמ' דכל שהחמיץ לבסוף איגלאי מילתא למפרע דפירא הוא ואינו פוסל. ב) ובריטבא [עירובין דף כט: המובא להלן] מבואר דתמד שלא החמיץ פוסל אף כשלא היו בו ג לוגין מים והקיוהא של הפרי משלימו לג' לוגין. והחזו"א [תניינא סי' ה ס"ק י] תמה ע"ז מהמשנה דג' לוגין חסר קורטוב שאין חלב משלים לג לוגין. וכתב החזו"א דסתימת הפוסקים משמע כתוס' דאיירי כשיש ג לוגין מים.

39. ולענין טבילה במקוה העשוי מתמד שהחמיץ לכאורה דינו כיין ומי פירות שפוסלים מן התורה לטבול בהן, אך בתוס' [יבמות דף פב: סוד"ה נתן] משמע דתמד שהחמיץ כשר מן התורה לטבול בו כיון שיש בו מים [ופשוט דאיירי באופן שאין בו פסול דשינוי מראה].

40. וכתב הרא"ש [שם] בשם ר"ת שהחמירו חכמים במי פירות [שלא הכשירו נתן סאה ונטל סאה אלא עד רובא] משום דלא חזו לטבילה כלל, דמקוה מים כתיב, משא"כ מים שאובין. ומשמע ברא"ש שדין נ"ס ונ"ס ביותר מרוב במי פירות אינו אלא מדרבנן, וכן כתבו תוס' יבמות [דף פב: ד"ה נתן] בתירוצם השני, דמן התורה קמא קמא בטיל ורק מדרבנן פסלו ברוב.

קנין הלכה

מראי מקומות

ממלא בכתף ונותן בעליון עד שירדו לתחתון מ סאה, אף שבאופן זה רוב המים שאובין בין בעליון ובין בתחתון. והרמב"ם עצמו הביא דין זה [פ"ד ה"ו], ותמה הרא"ש איך מתיישבות שתי ההלכות לפי הרמב"ם.

ועיין ב"י שכתב ליישב דעת הרמב"ם דס"ל דמה שפסלו נתן סאה ונטל סאה בשאובין ביותר מרוב אינו אלא משום מראית העין דכיון שנטל מן המקוה בידיו מיחזי לאינשי כאילו ניטלו המים הכשרים וניתנו תחתיהן שאובין. ויבוא להכשיר בכולו שאוב, משא"כ כשהמים יוצאים מאליהם מהמקוה העליון שנתמלא על גדותיו. וכבר כתב הרמב"ן [ב"ב דף סה] את החילוק הזה.[41]

אמנם דעת הראב"ד דאף באופן שהמים יוצאים מאליהם ג"כ פסול, דהא א"א לצמצם שלא להוסיף מעט מים על הכמות של המקוה העליון.

ובספרת הראב"ד כתב הדברי חיים [הלכות מקואות ס"כ] דסובר דלענין מקוה אין סברא דזריעה, וגם אין סברא של ביטול ברוב כבשאר איסורין, אלא הוי כעין מה שאמרו בברכות [דף כב] לענין טומאה, דטומאה כמאן דאיתא דמיא, ולכן כל שנתרבו השאובין ה"ז פסול.

<u>להלכה</u>: השו"ע פסק כר"ת, ר"ש ורא"ש שבמים שאובין אין פסול דנ"ס ונ"ס, ולא הביא דעת הרמב"ם והראב"ד כלל. והש"ך [ס"ק סג] הביא את דברי התשב"ץ שכתב דאף שהאחרונים הסכימו להכשיר, מ"מ אין ראוי להכנים את הראש בין המחלוקות.[42]

והאחרונים האריכו הרבה בדין זה של נ"ס ונ"ס בשאובין, דאם באנו להחמיר כהראב"ד אי אפשר לעשות מקוה ע"י זריעה גרידא [פירוש ע"י שהמים השאובין שבאים מהצינור של העיר יכנסו לאוצר של מי הגשמים, וכשיתמלא ישפכו המים דרך נקב לבור הטבילה] שהרי זה מצב של נתן סאה ונטל סאה. [אמנם לפי מש"כ הב"י בדעת הרמב"ם אין כאן פסול, כיון שהמים יוצאים מאליהם ואין חשש מראית העין, אך התשב"ץ כתב דראוי לחוש לראב"ד].

וכדי לחוש לדעת הראב"ד כתב בשו"ת דברי חיים [חו"מ סו"ס לז] לעשות גם השקה לאוצר שיש בו בודאי מ"ס של מים כשרים. ויש שחששו שבאופן הרגיל של השקה ג"כ מתערבים המים, וכמו שכתב בחזו"א [ליקוטים להלכות מקואות סי' ג, (יו"ד סי' קכג ס"ק ד)] שבכל פעם שממלאים את המקוה מעל לנקב ההשקה נכנסים השאובים לאוצר ההשקה, שהרי טבע המים שבשני הבורות להשתוות בגובהם, וכן בשעת הטבילה עולים המים מעט ונכנסים לאוצר ההשקה, וא"כ אכתי יש בזה חשש נ"ס ונ"ס.

והרש"ב מליובאויטש הנהיג שאוצר ההשקה יהיה מתחת למקוה, ונקט שבאופן זה אין המים מתערבים, ובשו"ת אגרות משה [יו"ד ח"ג סי' סה] כתב שגם באופן זה מתערבים המים.

ועיין חזו"א ליקוטים סי' ג [יו"ד סי' קכג] שהאריך לומר שלא חששו הפוסקים לשיטת הראב"ד בכל גווני.[43]

ביאורים והערות

41. עי"ש שהביא דין בור מלא מים שאובים שנכנסת ויוצאת בו אמה של מי גשמים, ודן הראב"ד איך לשער את המים היוצאים, כמה מהם שאובים וכמה כשרים, והביא מהמשנה הנ"ל [פ"ו מ"ח, היו העליון מ"ס וכו'] שיוצאין מחצה על מחצה, ומיירי שמילא בעליון שיעור מכוון למים הכשרים שבו ויוצאין מחצה על מחצה עד שנמצא שגם בעליון וגם בתחתון מחצית המים כשרים ומחציתן שאובין. והוסיף הראב"ד שאם לא כן אלא שרבו השאובין על הכשרים א"כ נפסל המקוה, כדין נתן סאה ונטל סאה דלא מכשרינן אלא עד רובא. ומבואר בראב"ד דאף באופן שהמים יוצאים מאליהם פוסלין את המקוה שיש בו רוב שאובין.

ואמנם אוקימתא זו של הראב"ד במשנה הנ"ל היא דחוקה ורחוקה, וכבר העיר בזה האבני נזר.

42. ויש מהדורות של בעלי הנפש שמשמע מהן שלא פסל נ"ס ונ"ס בשאובין אלא בגוונא שנשארו לבסוף במקוה מ"ס מצומצמות, דכיון שרובן מים שאובין פסלו בזה, משא"כ אם יש במקוה יותר ממ"ס [עיין מהדורת הרב בוקוולד], ועיין אג"מ [יו"ד ח"א סי' קיט] שהביא בשם אחיו סברא כזו [וכתב זאת גם בדעת הרמב"ם].

43. עי"ש שכתב דרק באופן שנטל מהמקוה ביד או שנתמעטו מי המקוה והוא משלימן בשאובין, אבל בנותן שאובין למקוה מלא והמים שבמקוה נשפכים לחוץ אין זה נראה כאילו נתחסרו המים הכשרים אלא כיצאו השאובין, ולא חששו בזה.

קנין הלכה

מראי מקומות

והאריך החזו"א לכתוב כמה חסרונות שיש בהכשר מקוה ע"י בור השקה, ומסקנתו שיש לסמוך על בור הזריעה לחוד.

סעיף כה

מקור הדין של שינוי מראה במשנה [פ"ז מ"ג] "מי צבע וכו' אינם פוסלים בשינוי מראה, נפל לתוכו יין ומוחל ושינו את מראהו פסול".

שינוי מראה

הראשונים נחלקו אם שינוי מראה פוסל מהתורה:

א. מהרמב"ן, רשב"א, ריטב"א ונ"י [יבמות דף פב:] משמע דס"ל דשינוי מראה פוסל מהתורה,[44] וכ"כ הקרית ספר [סוף פ"ז דמקואות].

ב. הראב"ד [בעלי הנפש] סובר ששינוי מראה פוסל רק מדרבנן, גזירה שמא יבוא לטבול במי פירות.

סוגי השינויים הפוסלים

במשנה [פ"ז מ"ב] מבואר דיין או מוחל פוסלים בשינוי מראה, אך מי צבע אינם פוסלים. וכתב הר"ש הטעם, משום דציבעא לית ביה מששא, והיינו דרק כאשר נתערב ממשות היין או המוחל ושינו את המראה ה"ז פסול ולא כשקיבלו המים צבע.

ובמקרה שנתערב גוף החומר הצובע במים ונימוח בהם, כתב המשנה ברורה [סי' קס ס"ק ד] דזה פוסל גם בטבילה, וטעמו משום שבאופן זה נתערב גם גוף הצבע ודמי לתערובת יין ומוחל.

והחזו"א [או"ח סי' כב ס"ק טו] כתב דלא מצינו הלכה זו בראשונים, ויותר נראה דדוקא כאשר התערובת של היין עם מראה יין מיקרי חמרא מזיגא, משא"כ בצבע שבכל גווני אין כאן אלא מראה בעלמא, דגוף הצבע נימוח ונעשה מראה, ומה שלא נימוח אינו אלא כעפר, ואכתי מיא דציבעא מיקרי.[45]

ביאורים והערות

44. הראשונים האלו הקשו על הגמ' ביבמות למה נקטו שבנתן סאה ונטל סאה ברובו הוי פסול דרבנן והרי מי פירות פסולים מהתורה. ותירצו דמן התורה בטל ברובא, וקמא קמא בטיל ולכן אף שנתרבו המ"פ אין זה אלא פסול דרבנן כל זמן שלא שינו מראיו. ומשמע דכאשר שינו את מראיו ה"ז פסול מהתורה [וכתבנו לשון "משמע" משום די"ל דרק באופן הנ"ל שמי הפירות הן רוב אמרו הראשונים שאם נשתנה המראה חוזרים המ"פ וניעורים מביטולם, דשינוי מראה בתערובת שאינה אוכל דמי לנותן טעם בתערובת אוכלין, אך כאשר מי הפירות הן מיעוט ונשתנה המראה אין זה מפורש שפסול מהתורה, ומ"מ משמע כן, כשם שדם שנתערב במים כשר לזריקה על המזבח אם יש בו מראית דם וכן מחוייב הוא בכיסוי הדם, ה"נ י"ל שאם מי הפירות שינו את המראה דין המים כדין מ"פ ואין טובלין בהם].

45. והנה לענין נטילת ידים איתא במשנה ידים [פ"א מ"ג] דאם נפלו דיו או קנקנתום למים, פסולים הם משום שינוי מראה. ובהלכות מקוה לא הובא במשנה אלא יין ומוחל. וכתב בעל הפמ"ג בספר ראש יוסף [חולין דף קו] דאכן דיני שינוי מראה בנט"י חמורים מדיני שינוי מראה במקוה, דנפילת דיו או קנקנתום אינה פוסלת במקוה, דזה הוי כמיא דציבעא. וכן מבואר גם בטור [או"ח סי' קס] שכתב דמים שנשתנה מראיהן אפילו מחמת עצמן פסולים לנט"י, ואילו בדיני מקוה אין מים אלו פסולים כמבואר ברמב"ם [סוף פ"ז מהלכות מקואות, הובאו בב"י ובשו"ע להלן סי' כז]. אמנם יש מהאחרונים שנחלקו על הטור במים שנשתנו מחמת עצמן, אך לכאורה גם לשיטתם יהיה חילוק בין מי נט"י למי מקוה לענין מיא דציבעא. ועיין ברכי יוסף [ריש סי' קס] שהאריך בזה, וכתב דכיון שהמקור לשינוי מראה בנט"י נלמד ממי כיור לענין קידוש ידים ורגלים כפי שהביא הב"י [ר"ס ק"ס] בשם הרא"ה בברכות, לכן יש חילוק בין סוגי המים לקידוש ידים ורגלים ולנט"י לבין מי מקוה. ועיי"ש שהאריך אם גם להרמב"ם יש חילוק בין סוגי המים. גם במשנ"ב [סי' קס ס"ק ד] מבואר דיש חילוק בין שינוי מראה בנט"י לשינוי מראה במי מקוה.

קנין הלכה

מראי מקומות

<u>מי שריית סממנין</u>

כתבו הראשונים שמי שריית סממנין ואוכלין אינם פוסלים, שגם זה הוי כמיא דציבעא, שאין כאן ממשות הסממנים והאוכל רק הצבע היוצא מהם [ולענין סממנים שנימוחו במיא עיין לעיל בסמוך מחלוקת האחרונים].

<u>דיני מקוה שאין בו ארבעים סאה שנשתנו מראיו והמשיך לו שאובין, ט"ז ס"ק לח</u>

כתב הט"ז דמקוה שיש בו כא סאה מים כשרים ונשתנו מראיו, והמשיך לתוכו יט סאה מים שאובים ועדיין לא חזר למראה מים, והוסיף להמשיך עד שחזרו למראה מים, אך בינתיים נדחו חלק מהמים הראשונים ונפלו לחוץ עד שאין בו כא סאה מים כשרים, הרי זה פסול דאזלינן בתר שעת חזרתו למראה המים.

ודייק החזו"א [תניינא סי' ה ס"ק יג] מהט"ז דאם לא נדחו הכשרים לחוץ ונשארו במקוה כא סאים מים כשרים, ה"ז כשר אף אם לא חזרו למראה מים עד שהומשכו לתוכן יותר מכ"א סאה מים שאובין, ואין זה בגדר שאובה שהומשכה רובה כיון שרוב שיעור מקוה הוא ממים כשרים.

ובספר דברי חיים [ס"ק מו] חלק על הט"ז ונקט דאף בשעה שהמים פסולים מחמת שינוי מראה, מ"מ מכשירים הם את יט סאה השאובין הבאים אליהם בהמשכה, וממילא אף אם אחרי נפילת היט סאין נדחו ממי המקוה לחוץ ורק אח"כ נשתנו מי המקוה למראית מים ה"ז כשר. והחזו"א שם נקט כהט"ז דכל זמן שהמים פסולים מחמת שינוי מראה אין הם מכשירים מים שאובים שנפלו לתוכן.

<u>פסול ג לוגין במקוה שאין בו מ סאה ונשתנו מראיו</u>

מקוה שיש בו מ סאה מים כשרים ואח"כ נשתנו מראיו ואח"כ נפלו בו ג לוגין מים שאובין אין המקוה נפסל, כך מבואר ברמ"א בסעיף כט ומקורו בתוספתא [פ"ה ה"ח המובאת בב"י].

<u>דיני מקוה שיש בו מ סאה מים כשרים ונשתנו מראיו</u>

במשנה [פ"ז מ"ב] איתא שאם היו במקוה מ סאה כשרים ונשתנו מראיו, רשאי למלא בכתף מים שאובים עד שיחזרו למראה מים. ומשמע שאף אם צריך ליתן מים שאובין יותר משיעור המים הכשרים שבמקוה ה"ז כשר.

לפי הדברי חיים [ס"ק מו] הטעם משום שהמים השאובין נטהרין במ"ם הכשרים אף בזמן שהם פסולים מחמת שינוי מראה.

והחזו"א [תניינא סי' ה ס"ק יג] חולק וסובר שכל זמן שהמים פסולים אין הם מטהרים, מ"מ כאן שהשאובין אינם פוסלים, לכן כשחזר הכל למראה מים מטהרין המ"ם הכשרים את כל השאובין.

אם בזמן מילוי השאובין נדחו המים מהמקוה עד שלא נשארו בו מ סאה כשרים, דייק החזו"א [תניינא סי' ה ס"ק יג] מהט"ז שבכה"ג אין פסול, ואף שרבו השאובים על הכשרים וגם אין במקוה [שחזר למראית מים] מ סאה כשרים מ"מ הכל נטהר.

והחזו"א שם דן לחלוק על דין זה של הט"ז, וכתב דאין סברא לחלק בין הציורים, וכשם שלא הכשיר הט"ז במקוה שיש בו כא סאה מים כשרים ונשתנו מראיו והמשיך לתוכו מים שאובים ונדחו מהכשרים לחוץ עד שלא נשארו כא סאה, כן הוא ג"כ במקוה של מ סאה.

וסברת החזו"א היא שמים כשרים שנשתנו מראיהן אינם מטהרין שאובין אף שיש [בכשרים שנשתנו] מ סאה, ודלא כדברי הדברי

חיים שהובאה לעיל.[46]

סעיף כו

מקור הדין במשנה [פ"ז מ"ד], וכתב הש"ך דכשיש מ סאה מראה מים טובלין במקום המים, וכתב בשו"ת אבני נזר [יו"ד סי רפא] דאפילו טבלה כל גופה במקום המים ורק קצה שערה היה במקום שמראיתו כמראה יין טבילתה פסולה.

כתב החזו"א [קמא סי' ח ס"ק י] מקוה שיש בו ארבעים סאה מים שאינם שאובים ונשתנה מראית מקצת המים, אינו נפסל בג' לוגין אף אם נפלו הג' לוגין למקום שיש בו מראית מים, דכיון שיש כאן מ סאה מים שאינם שאובים אין הם נפסלים בג' לוגין, וכן מפורש בתוספתא המובאת בר"ש [פ"ז מ"ד], לפי גירסת הגר"א.[47]

סעיף כז

מקור הדין ברמב"ם [סוף פ"ז] וכתבו המפרשים שהרמב"ם למד זאת בק"ו מהמשנה [פ"ז מ"ג] דאם הדיח במקוה סלי זיתים וענבים ושינו מראיו ה"ז כשר, דאין כאן דבר יש בו ממש שישנה את שם המים, וכ"ש בנשתנה מראיתן מחמת עצמן.

ועיין פתחי תשובה [ס"ק י"ט] שהביא דברי שו"ת משכנות יעקב [יו"ד סי' מו] להזהר שלא לחמם את מי המקוה פעמים הרבה, דלפעמים מרוב הרתיחות משתנה מראית המים מחמת העשן והאש ודומין למי חלב. וציין המשכנ"י לגמ' סוטה [דף טו:] שאמרו מה מים שלא נשתנו אף כלי חרס שלא נשתנה [ולמדו מזה לפסול כלי חרס שהשחיר מחמת האור]. והפת"ש כתב שזוהי חומרא גדולה ולא שמענו זאת מעולם, וכתב לדחות הראיה מהגמ', וסיים דזה דומה לסעיף כז שאם נשתנו מחמת עצמן ולא מחמת דבר אחר שנתערב בתוכו אינו פסול, וסיים הפת"ש דיש לעיין בכל זה.
והחזו"א [קמא סי' ח ס"ק ח] כתב לחלוק על המשכנ"י, דאין פסול שינוי מראה אלא כשנפל לתוך המים ממשו של משקה ונתערב ומיקרי חמרא מזיגא, והביא את דברי הרשב"א בגמ' [זבחים דף כב:] דמטבילין בעינו של דג וביבחושין אדומים וכן בדם הדג אע"פ שמשתנה מראה המים מחמתן, דכיון שעושין מזה מקוה זהו מראיו.
וכן לשון הגמ' [שבת דף קמד:] כל דבר שאין עושין ממנו מקוה בתחילה פוסל את המקוה בשינוי מראה, ולכן גם מים שנשתנה מראיתן מחמת חום או עשן אין בזה שינוי מראה וכשר.

סעיף כח

מקור הדין שמעין אינו נפסל בשינוי מראה הוא בראב"ד [בעלי הנפש סי' ב הל' טו], עיי"ש שכתב כן בלי ראיה מפורשת רק שלא שמענו שמעין נפסל אלא בעשאו שאוב. ובהמשך הדברים [הי"ט] כתב הראב"ד שאם נמשכו מי המעין לגומא ונפסק חיבורם למעין, חזרו להיות כמי מקוה לכל דבר, ונפסלים בשינוי מראה כמקוה, ואם חזר והמשיך עליהם את המעין הוכשרו מיד אף שלא חזרו למראה מים דמעין מטהרם.
וכתב הלבוש הטעם דלשון הפסוק אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור, שרק לגבי מקוה נאמר מקוה מים ולא לענין מעין.

ביאורים והערות

46. ולמד כן החזו"א מהתוספתא המובאת בר"ש [פ"ז מ"ד] דמקוה שאוב שנתערב בו יין ושינה מקצת מראיו והשיקו למקוה אחר, אם השיק במקום שיש בו מראה יין הועילה ההשקה, ואם השיק במקום המים הועילה ההשקה רק למים, וכשם שאין השקה מועילה למים שהן במראה יין, כן אם נפלו מים שאובים למ"ס כשרים שיש בהן מראה יין לא נטהרו.
47. והלחם ושמלה [שמלה ס"ק נט] כתב שהמקוה נפסל בג לוגין דכל שאין מ סאה כשרים לטבילה כגון שנשתנו למראית יין, ואפילו נשתנו מקצתן, דינן כמקוה חסר ונפסל בג' לוגין מים שאובין.

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף כט

מקור הדין בתוספתא המובאת בר"ש [פ"ז מ"ד] ונאמרו בסעיף זה כמה פרטי דינים:

א) נפלו לו [למקוה, בין יש בו מ סאה ובין אין בו מ סאה] ג לוגין יין כאילו לא נפלו, דיין אינו פוסל ואינו מעלה, ומיירי בשלא נשתנה מראית המים מחמת היין.

ב) הגה ומותר לטבול [במקוה שיש בו מ סאה מים כשרים ונפל בו יין] בין במקום המים ובין במקום היין, וכתב המהרש"ם [ח"ג סי"ג] הטעם משום דכאשר טובל מתערב הכלי והיין בטל במים.

ג) היה שאוב [מקוה של שאובין שנפל בו יין ולא שינה מראה המים, וכיון שלא נכנם לטבול בו עומד היין במקומו, מהרש"ם שם] והשיקו, אם השיק במקום היין לא הועילה ההשקה אף למקום המים, ואם השיק למקום המים הועילה השקתו למים ולא ליין, וחזר להיות דינו כדלעיל במקוה של מים כשרים שנפל בו יין.

ד) מקוה של מים כשרים שאין בהם מ סאה שנפל בו יין ונשתנה מראה המים, אינו נפסל מעתה בג' לוגין מים שאובין. ואפשר להוסיף על המים הכשרים ולהשלימם למ' סאה וכן להחזירם למראית המים.[48]

מקוה חסר שנפסל בג' לוגין ואחר כן נשתנה מראיו

עיין בדרכי תשובה [ס"ק קלט] שהביא שהאחרונים נחלקו אם דברי התוספתא [המובאים ברמ"א] דאין ג לוגין פוסלים מים שנשתנה מראיתן, נאמרים אף באופן שהמים נפסלו מג לוגין ואח"כ נשתנה מראיתם:

א. הגידולי טהרה [בגבא ס"ק לט] פשוט לאסור, וכן כתב בשו"ת צמח צדק [ליובאביטש יו"ד סי' קעג] והחזו"א [תניינא סי' ה ס"ק יג] שמדוייק מהתוספתא שאין להכשיר בזה.

ב. והגאון ר"ש קלוגר [שו"ת קנאת סופרים], ובחיבור שיירי טהרה [סי' רא סעיף לד], וכן בשואל ומשיב [קמא ח"ג סי' סט] התירו, וכן הביאו בשם הגה"ק לוי יצחק מברדיטשוב שנהג כן בעירו. וע"ע בשו"ת מהרש"ם [ח"ג סי' רכג] שמשמע שהסכים לעיקר ההיתר, אך כתב שזה רק בפסול ג לוגין דרבנן, אך אין להכשיר באופן זה מקוה שכולו שאוב דפסול מדאורייתא.[49]

סעיף ל

מקור הדין במשנה [פ"ז מ"א]. והנה הראשונים נחלקו כמה מחלוקות בנידון זה של שלג וברד וכו'.

א) טבילה בשלג שלא הופשר

א. דעת הר"ש [טהרות פ"ג סוף מ"ב] הרא"ש [סי' יח] והטור, דהשלג כשר לטבול בו, ואפילו עשה כל המקוה משלג ה"ז כשר. וכן דעת רבינו שמריה [הובא במרדכי שבת סי' שלב], והרמב"ם [פ"ז ה"ג] לפי ביאור הב"י בדבריו.[50]

ביאורים והערות

48. ומשמע שגם באופן שחזר המקוה למראית מים קודם שנשלמו בו מ סאה לא אמרינן דמעתה יפסל מחמת ג לוגין שאובין שיש בתוכו, אלא דכיון שבשעת נפילתם למקוה לא פסלוהו [כיון שהיה בו מראית יין] תו אינם פוסלים. ועיין בש"ך [ס"ק סט] שנקט דבעינן שהמים הנוספים ישלימו את שיעור המקוה, אך היין הנמצא בתוכו אינו משלים, ודלא כהראב"ד. וגם משמע שהג' לוגין מים שאובין אינם משלימים את שיעור המקוה אלא הוי כמאן דליתנהו.

49. טעמו של המהרש"ם הוא דחשש לשיטת הראב"ד שפסול שינוי מראה אינו אלא מדרבנן, וממילא פשוט שלא יועיל שינוי מראה למקוה שכולו או רובו שאוב דפסול מהתורה, ורק בפסול ג לוגין דרבנן יש מקום לומר ששינוי מראה דרבנן יבטל מהמים את הפסול של שאובין. גם בשו"ת צבי תפארת לבעל הדרכי תשובה כתב כחילוקו של המהרש"ם בין פסול דאורייתא לפסול דרבנן, [עיין דרכ"ת ס"ק קלח].

50. הרמב"ם [פ"ז ה"ג] כתב השלג והברד וכו' מעלה ואינו פוסל, ואפילו הביא מ סאה שלג בתחילה והניחן בעוקא וריסקו שם ה"ז מותר.

קנין הלכה

מראי מקומות

ב. דעת רש"י [סוכה יט.] והראב"ד [בספר בעלי הנפש] והרמב"ם [לפי הבנת הש"ך בדבריו] ורבינו אליעזר ורבינו שמחה [שהובאו במרדכי שבת סי' שלב] דשלג שלא הופשר אינו כשר לטבילה.

ונאמרו כמה טעמים חלוקים בשיטה זו שלא הכשירה טבילה בשלג:

(א) בראב"ד משמע דשלג וברד שלא הופשרו אינם בגדר מים, והתורה לא הכשירה אלא מקוה מים.[51]

(ב) רבינו שמחה כתב דהטעם משום דאי אפשר שכל השלג העולה למ' סאה יגע בבשרה.[52]

(ג) אין מטבילין בכיפין.[53]

<u>להלכה</u>: הכשיר השו"ע לטבול בשלג אף קודם שהופשר, והרמ"א כתב דטוב להחמיר לכתחילה. והש"ך [ס"ק יא] הקשה דהב"י סותר דברי עצמו שכתב בדיני נטילת ידים [או"ח סי' קס] דמש"כ "ריסקו" היינו עד שנעשה מים, וכך פסק שם השו"ע, ונמצא שאפילו לענין נט"י דרבנן הצריך השו"ע שהשלג יופשר. אמנם גם לפי הש"ך השלג שלא הופשר משלים לשיעור מקוה אם יש רוב מים כשרים, שכן פשטות המשנה, וכן מבואר ברש"י וברמב"ם.

ב) <u>טבילה בשלג שהופשר</u>

להראשונים שסוברים שטובלים אף בשלג שלא הופשר, כ"ש שטובלין בו משהופשר. ומבין הראשונים הסוברים שאין טובלין כשלא הופשר, רובם סוברים דמשהופשר טובלין בו. כן היא דעת הרמב"ם לפי ביאור הש"ך [וכן ביאר הב"י באו"ח סי' קס] דאחר שריסק את השלג והפכו למים טובלין בו. וכן דעת רבינו אליעזר ורבינו שמחה [במרדכי שבת סי' שלב].

ובדעת הראב"ד [בבעלי הנפש] מצינו גירסאות חלוקות ממהדורות שונות: במהדורא שהיתה לפני הב"י מפורש שלאחר שהופשר השלג טובלין בו, ואילו במהדורא שהיתה לפני רע"א והלחם ושמלה איתא דאין טובלין גם בשלג שהופשר אלא אם רוב המקוה מים כשרים, אך אין עושין כל המקוה או רובו משלג שהופשר.

בטעם הדבר כתב הראב"ד [מובא בהגהת רע"א על הש"ך ס"ק עא] דהוא משום דכשנפל לא היה עליו שם מים.[54]

ביאורים והערות

וביאר הב"י דמש"כ הרמב"ם "וריסקו" הכוונה שמעכו ודרסו, אך מיירי בשלא הופשר ואפ"ה כשר, והש"ך [ס"ק עא] חלק על הב"י וכתב ד"ריסקו" היינו עד שנהפך למים.

51. וגם אין שאיבה פוסלת בהם מהטעם הנ"ל, שלגבי מים אמרה תורה היקש למעין שיהא בידי שמים, משא"כ אלו שאינם מים.

52. לכאורה כוונתו דהשלג נידון כרסיסים פרודים זה מזה ואינו מצטרף לשיעור [משא"כ מי המקוה שכולם נחשבים חיבור אחד].

ובגמ' [נדה דף יז.] מובאת תוספתא בטהרות דשלג שחישב עליו לאכילה אינו נטמא, חישב עליו למשקה מטמא טו"א, נטמא מקצתו לא נטמא כולו [דאין חלקיו מוגדרים כחיבור זה לזה] נטהר מקצתו נטהר כולו. ותמה הר"ש [פ"ג דטהרות סוף מ"ב] דאם הוי כרסיסים מפורדים למה נטהר כולו, ותירץ דכיון שהשלג כשר לטבול בו, לכן כאשר משיק אותו למקוה כל חלק ממנו נוגע בחבירו וממילא כולם מצורפים למקוה.

והחזו"א [תניינא סי' ו ס"ק ג] כתב לפרש את דברי רבינו שמחה שבשעת כניסת האדם לשלג נוצרים בו אוירים, וא"א שכל השלג יגע בכל בשרו בב"א, ואם נשאר אויר כל שהוא במקום אחד ה"ז פוסל.

53. הב"י תמה על רבינו שמחה שבמה דמי שלג לכיפין, דהא הכיפין עומדים באויר, והשלג עומד ע"ג הארץ. וכתב החזו"א [תניינא סי' ו ס"ק ג] דכוונת רבינו שמחה שאם השלג הנמצא מעל ראש האדם הטובל עומד בפ"ע, אף כאשר האדם מסיר ראשו מתחתיו ה"ז כמין כיפה ואינו נחשב כעומד בארץ.

54. עיין מהרש"ם [ח"א סי' ר] שביאר כוונת הראב"ד שבזמן נפילת השלג לארץ לא היה עליו שם מים, לכן אין לטבול בו אף משהופשר. ובזה ביאר המהרש"ם למה נגרע שלג מדבר שברייתו מן המים, כגון יבחושין אדומים ועינו של דג שמטבילין בהן ועושין כל המקוה מהם, ולמה יגרע שלג. וכתב המהרש"ם שהטעם משום שאלו היו מים ונעשו בריה, משא"כ שלג שמתחילת נפילתו לארץ לא היה מים. ומטעם זה כתב המהרש"ם שגם לפי גירסא זו בראב"ד אפשר לטבול בקרח שנלקח מהנהרות והופשר, כיון שקרח זה היה מים מתחילתו לא גרע

קנין הלכה

מראי מקומות

להלכה: נקטו האחרונים לחוש לכתחילה לדעת הראב"ד [לפי גירסא זו] ולא לעשות מקוה משלג שהופשר אלא במקום דוחק גדול וחשש מכשול.

וראה להלן בסמוך שאם השלג הובא בכלים שאינם נקובים יש חשש גם מצד שאובין.

ג) בדין פסול שאובין והווייתו ע"י אדם בשלג

הראשונים נחלקו אם יש פסול שאיבה בשלג:

א. לשון הרא"ש [סי יח] דלא שייך בשלג פסול שאיבה, אלא במים. וביארו האחרונים [עין לחם ושמלה, חזו"א (תניינא סי ו ס"ק ד)] דכיון שהשלג והגליד עומדים בפי עצמן ואינם צריכים לכלי או לגומא שיחזיקו אותם, נמצא שהכלי והאדם שהביאם אינם עיקר הווייתן, ודוקא במים הצריכים לכלי או לגומא שייך הויה.[55]

ב. הבעל המאור בהשגתו על הראב"ד בבעלי הנפש [הנקרא סלע המחלוקות] נקט שיש פסול שאיבה גם בשלג, וטען על הראב"ד דמה שמצינו במשנה שאנשי מידיבא עשו מקוה משלג, י"ל שגררוהו בידים ע"ג הארץ ולא בכלי.

והשו"ע והרמ"א פסקו כהרא"ש שאין פסול שאובין והוויתו ע"י אדם בשלג, אמנם האחרונים חששו לכתחילה גם לדעת בעל המאור, ולכן כאשר התירו בשעת הדחק גדול עשיית מקוה משלג הצריכו להביאו בכלים נקובים, ואם מביאו במכונית יניחו על רשתות גבוהות כדי שלא יהא מונח ע"ג הכלי וייחשב שאוב. ולענין חשש הווייתו ע"י אדם הצריכו לעשות המשכה, והיינו שלא יתן את השלג בתוך האוצר של המקוה, אלא יעשה מדרון ג"ט מחומר הבולע מים כגון בטון ויניח לפניו את השלג שיימס, וירדו המים לאוצר ע"י המשכה.

מלח וטיט הנירוק

השו"ע [בתחילת הסעיף] כתב גם מלח וטיט הנירוק בכלל הדברים שאינם פוסלים את המקוה בג לוגין. אמנם בהמשך הסעיף כשכתב השו"ע שאפשר אף לעשות מקוה בתחילה לא הזכיר מלח ולא טיט הנירוק. והטעם משום שבטיט הנירוק מפורש בגמ' [סוכה דף יט.] שהוא משלים למקוה ואינו פוסל, אך אין עושין ממנו מקוה בתחילה [כן כתב בספר חיבור לטהרה כלל ב סנ"ז].

סעיף לא

מקור הדין של מים שאובים שהגלידו הוא בתוספתא [פ"ב דטהרות ה"ג], וז"ל התוספתא "מקוה שאוב שהגליד טהור משום מים שאובין, נימוחו כשר להקוות עליו". והמפרשים נחלקו בביאור לשון התוספתא.

א. הרא"ש בתשובה [כלל לא סי' ב] מפרש שהכוונה דכשר לטבול בו, [והביא שמצינו דכך הוא לשון התוספתא בכמה מקומות].

ב. הסמ"ג בפירושו השני כתב דיש לפרש שאין במים אלו פסול שאובין ולכן כשר אם יתן בהם עכשיו מ סאה של מי גשמים. והיינו דיש במים אלו דין אמצעי, אין הם נחשבים שאובין לפסול את המקוה, אך אינם כשרים לטבול בהם.

ג. הגר"א בפירושו לתוספתא מבאר דכשר להקוות עליו היינו להוסיף עליו מי גשמים עד שיהיו מ סאה, והיינו שאין

ביאורים והערות

מדבר שברייתו מן המים.

55. והראב"ד [בבעלי הנפש, מובא בב"י] כתב דאין פסול שאיבה אלא בדבר שעושין ממנו מקוה בתחילה, ושלג כיון שאין עושין ממנו מקוה אין בו פסול שאיבה כלל. וכשהופשר השלג אין אנו פוסלים את המים משום שהשלג היה בתוך כלים, "דכשנפשר מילתא אחריתי הוא וממילא קאי והוי מקוה".

קנין הלכה

מראי מקומות

עושין ממים אלו מקוה שלם, אך כשרים הם להקוות עליהן.[56]

<u>להלכה</u>: השו"ע הביא רק את דעת הרא"ש דמקוה זה כשר לטבול בו וגם ברמ"א הסכים לזה וכן כתב הש"ך [ס"ק עד]. אמנם בספר לחם ושמלה [ס"ק סג] פקפק בזה וציין שהרמב"ם לא הביא כלל את הדין הזה של התוספתא, ולכן כתב דלהלכה צ"ע בזה.[57]

החזו"א [בליקוטים סי' א] כתב דלא יתכן לומר שהגלדת בים מוציאתן מתורת שאובין אלא אם נגקוט דמקוה של גליד פסול לטבילה, וכך סברה התוספתא, אך לפי השו"ע והרמ"א והש"ך שהכשיר טבילה בשלג [וה"ה בגליד] אין סברא לומר שע"י שהגלידה פקעה מהים תורת מים שאובין. וא"כ אין מקום להקל למעשה כהך תוספתא, דאם מביאים קרח אל המקוה יש בזה פסול של שאוב, ופסול של הוויתו ע"י אדם ופסול של הווייתו בדבר המקבל טומאה.[58]

ואם יניחו את הקרח אצל המקוה בריחוק ג"ט והמים הנפשרים נמשכין לתוך המקוה כתב החזו"א שאף בזה אין היתירו ברור, ומ"מ כשיש חשש מכשול והוא שעת הדחק גדול יעשה כן, וכשיגיעו מי הגשמים יחליפו את המים.

ביאורים והערות

56. ולכאורה מיירי שהמים שהגלידו ונימוחו אין בהם רוב שיעור מקוה, ומוסיף עליהן כא סאה.

57. והסמ"ג דימה דין זה למש"כ בשאילתות דשאובה שהמשיכוה כולה אינה כשירה לטבול בה אך כשרה להקוות עליה מ סאה מי גשמים. וכתב הב"י דכיון שלא קיי"ל כהשאילתות, אלא קיי"ל דשאובה שהמשיכוה כולה פסולה וא"א להקוות עליה, על כרחינו שא"א לפרש בתוספתא כביאור זה של הסמ"ג.

58. ועיי"ש שדן שאפשר שלהלכה יש להחמיר אף אם יוסיף על המים האלו מ סאה כשרים, דאף שבאופן זה המקוה כשר לפי כל הפירושים שהובאו לעיל, מ"מ אפשר שהתוספתא סוברת דשאובה שהמשיכוה כולה כשירה ואנן לא קיי"ל הכי, ולדידן י"ל דפסול לגמרי דהחזו"א נוקט שאין לחלק בין שלג לבין גליד, וחזר בו ממש"כ בחזו"א תניינא לחלק בין שלג לגליד.

עוד הוסיף החזו"א שבארץ ישראל יש תמיד משקה טופח ע"ג הקרח, ואם הביאו קרח בשיעור מ סאה, יש במשקה ג לוגין מים שאובין וה"ז פסול.

קנין הלכה

מראי מקומות

שאלות לחזרה על החומר הנלמד בחודש כסלו תשפ"ג

יו"ד הלכות מקוואות סי' רא סעיף יב - לא

#מיוסדות על טור וב"י, שו"ע ט"ז וש"ך, נקוה"כ רעק"א ופתחי תשובה

<u>סעיף יב</u>

א. 1) מה הפירוש במתני' דמקוואות "מעיין שהעבירו על גבי כלים"?

2) כמו איזה פירוש פסקו הטור והמחבר?

3) מה הדין במתני' בדין זה, ואיך נפסק בטור ובשו"ע?

ב. מעיין שהעבירו על גבי אחורי כלים והמשיכו למקום אחר [שו"ע].

1) האם מיירי שהעבירו כולו על גבי אחורי הכלי או גם כשמגיע לשפתי הכלי או עובר על צדדיו?

2) מה הטעם למה שפסק המחבר שחזר להיות לו דין מקוה?

3) האם צריך להיות בענין שהמים עוברים גם בלי הכלים?

ג. האם מותר לטבול על גבי אחורי כלים, לכתחילה ובדיעבד;

1) בכלי חרס?

2) בשאר כלים?

3) ומה הטעם בכולם?

<u>סעיף יג-יד</u>

ד. 1) איך פירשו הרמב"ם והר"ש את המשנה "נוטפין שעשאן זוחלין סומך אפי' מקל וכו', רבי יוסי אומר כל דבר שהוא מקבל טומאה" וכו'?

2) כמאן פסק השו"ע?

3) מה הדין להלכה - מעיין שיורד מההר טיפין טיפין או בקילוח בלי הפסק?

4) זוחלין שקלחן בעלי אגוז - מה הדין והטעם?

<u>סעיף טו</u>

ה. 1) באר פירוש המשנה "מעיין שהיה מושך כנדל ריבה עליו והמשיכו הרי הוא כמו שהיה, היה עומד וריבה עליו והמשיכו שוה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל בו בכל שהוא", לפי פירוש הרמב"ם והרא"ש, לפי פירוש רבינו שמשון, ולפי פירוש הר"ן?

2) זה שכתב הרמב"ם "וריבה עליו מים שאובין לתוך המעין", האם כוונתו לתוך גומת המעיין דווקא או גם במקום משך מי המעין, ומהי ההוכחה לכך?

ו. 1) מקוה שיש בה ארבעים סאה, שניתוסף בה מים שאובים יותר מארבעים סאה, האם היא כשרה?

2) האם מותר לכתחילה להוסיף לה מים שאובים?

ז. 1) מעין כל שהוא, שניתוסף לה שלשה לוגין מים שאובין, האם כשרה לטבילת כלים ולטבילת אדם?

2) לדעה המתרת, האם דינה כמעין לטהר בזוחלין או כמקוה לטהר באשבורן - אדם או כלים?

3) כשאותם המים שניתוספו למעין הולכים למקוה שלא היה שם כלום או למקוה שחסר בה קצת, האם מותר לטבול שם?

קנין הלכה

מראי מקומות

4) ומה דין מקוה שכולו שאוב, ורוצה לחברו למעיין, כשהמעין מימיו עמוקים או רדודים?

ח. מקוה שאין בה ארבעים סאה ונפלו לתוכה שלשה לוגים מים שאובים פסלוהו;
1) האם צריך שיפלו כל השלשה לוגין ביחד או אפי' לוג לוג לחוד או אפי' פחות מלוג, וכולם מצטרפים לפסול המקוה?
2) ולפי זה באר מה הדין כשנפלו המים משני כלים או משלשה או מארבעה?

ט. 1) מה הדין אם מתחילה היה דעתו ליתן כל השלשה לוגין - ונתן מעט מעט מכמה כלים עד שהשלימן לג' לוגין?
2) מה הפי' "אם נתכוון לרבות" הנשנית במשנה, עליה מבוססת הלכה זו [3]?

י. 1) שלשה לוגין מים היורדים למקוה [שאין בה מ' סאה] על ידי אדם, האם פוסלים את המקוה כשהאדם מתכוון להורידם למקוה או אפי' כשהם יורדים מידיו ממילא בלי כוונתו?
2) בנפל על ידי אדם ממילא בלא כוונתו, האם יש נפק"מ אי ניחא ליה להאדם בזה או לא, ומנין ההוכחה לכך?

יא. מים שנפלו למקוה בלא כלי, באופנים דלהלן, האם פוסלים את המקוה, ומאיזה טעם;
1) אדם שזילף בידיו מן המים שבקרקע שאינם שאובים?
2) אדם שזילף בידיו ממים שאובים?
3) מים שנתזו מרגלי אדם?
4) מים שנתזו מרגלי בהמה?

<u>סעיף יז</u>

יב. 1) מים שאובים שהיו בצד המקוה והמים נוגעים במי המקוה, האם פוסלים אותו, ומה הטעם?
2) ומה הדין אם השאובים היו באמצע המקוה, האם פוסלים אותו, ומה הטעם?
3) מנין הביא הש"ך הוכחה לדבריו, ומה השיג עליו הדגול מרבבה?

<u>סעיף יח</u>

יג. שתי בריכות זו למעלה מזו וכותל ביניהן, אחת מלאה מים כשרים ואחת מלאה שאובים, ונקב ביניהם;
1) מה דין הבריכה העליונה Y כשיש בה ארבעים סאה וכשאין בה ארבעים סאה?
2) האם יש נפק"מ אם העליונה כשרה והתחתונה שאובה או להיפך?
3) ואיך משערים את הנקב Y לבריכה של מ' סאה שלמים ולבריכה שחסר כל שהוא?

<u>סעיף יט</u>

יד. 1) מה הדין בשתי מקואות שאין בשום אחת מהן מ' סאה ונפל לכל אחת לוג ומחצה ונתערבו ב' המקואות, ומה הטעם?
2) ומה הדין במקוה שאין בה מ' סאה ונפלו לתוכה שלשה לוגין מים שאובין ואח"כ נחלק לשנים וריבה מים כשרים על כל אחת מהן, ומה הטעם?

<u>סעיף כ</u>

טו. 1) בור מלא מים שאובים ואמה של מי גשמים נכנסת אליו ויוצאת ממנו - מתי מתכשרת הבור?
2) מאי שנא הכא דחשבינן למים הצפים ויוצאים לפי חשבון, ולהלן בסעיף כב חשבינן לכל הפסולים שהם צפים ויוצאים תחילה?

קנין הלכה

מראי מקומות

3) מחצה על מחצה - בלפי חשבון - הוא להקל יותר או להחמיר יותר?

<u>סעיף כא</u>

טז. מקוה שנפל לתוכו מים שאובים ונפסל, ואח"כ ריבה עליו מים כשרים, עד שנמצאו הכשרים מ' סאה, מתי מתכשר המקוה?

<u>סעיף כב</u>

יז. 1) מקוה שהיה חסר ג' לוגין ונפלו לתוכו ג' לוגין מים שאובים, איך מכשירים המקוה - במחזקת רק מ' סאה ובמחזקת יותר?

2) ומה הדין אם היה חסר למקוה כל שהוא, ונפלו לתוכו מים שאובים - כשרים או טמאים - פחות מג' לוגין והשלימוהו, האם פסלוהו או הכשירוהו - במחזקת רק מ' סאה ובמחזקת יותר?

3) ומה הדין אם היה חסר קורטוב ונפלו לתוכו ג' לוגין מים?

<u>סעיף כג</u>

יח. 1) שלשה לוגין מים שנפל לתוכן מים ומראיהן מראה יין, ונפלו למקוה, האם פסלוהו Y כששינו מראה המקוה וכשלא שינו מראהו?

2) שלשה לוגין מים חסרים כל שהוא שנפל לתוכן מעט חלב והשלימוהו לשלשה, ונפלו למקוה, האם פסלוהו?

3) מה הטעם בשתי ההלכות הנ"ל, ולמה נקט השו"ע ברישא יין ובסיפא חלב?

<u>סעיף כד</u>

יט. 1) מי כבשים ומי שלקות ותמד שלא החמיץ, האם פוסלין המקוה בשלשה לוגין, ומה הטעם?

2) שאר משקין ומי פירות ומורייס ותמד שהחמיץ, האם פוסלין המקוה בשלשה לוגין, והאם משלימין אותו להכשירו, ומה הטעם?

כ. 1) מקוה שיש בו ארבעים סאה, נתן בו סאה מי פירות ונטל סאה, עד כמה סאין יכול לעשות כן ויהיה המקוה כשר?

2) מקוה שיש בו ארבעים סאה, נתן בו סאה מים שאובים ונטל סאה, עד כמה סאין יכול לעשות כן ויהיה המקוה כשר, ומה הטעם?

3) נתן סאה ונטל סאה במקוה שהוא מעיין הנובע, מה דינו?

<u>סעיף כה</u>

כא. 1) מי צבע שנפלו למקוה שחסר לו ג' לוגין, ומראיהן משונה ממראה המים, האם פוסלין המקוה?

2) מי צבע שנפלו למקוה שיש בו ארבעים סאה, האם פוסלתו, ומה הטעם?

3) נפל למקוה יין או מוהל ושינו מראה המקוה Y האם פוסל?

4) האם דוקא בשינוי למראה יין או אף בשינוי ממראה המים?

5) באופן הנ"ל, איך מכשיר המקוה, כשחסר לו ממ' סאה וכשיש לו מ' סאה?

6) מראה מים שנשתנה ע"י רתיחת האור, האם נקרא שינוי מראה?

קנין הלכה

מראי מקומות

סעיף כו

כב. מקוה שהיה בו ארבעים סאה, ונפל לתוכו יין ונשתנה מראהו של חציו;
1) מה הדין אם אין בו מראה מים ארבעים סאה?
2) ומה הדין אם נשאר בו ארבעים סאה מראה מים?

סעיף כז

כג. מקוה שנשתנו מראה מימיו מחמת עצמו ולא נפל בו דבר, האם הוא כשר?

סעיף כח

כד. 1) מעיין Y האם נפסל בשינוי מראה?
2) מקוה שנפסל בשינוי מראה והמשיך אליו מי מעיין, האם מתכשר על ידו Y כשחזר למראהו וכשלא חזר?

סעיף כט

כה. 1) מקוה שנפל לתוכו ג' לוגין מים באופן שלא פסלוהו, האם מותר לטבול גם במקום היין?
2) מקוה שהיה שאוב, ונפל לתוכו ג' לוגין יין, והשיקו למקוה אחר, האם מותר לטבול במקום המים ובמקום היין, כשההשקה היתה במקום היין וכשהיתה במקום המים?

כו. 1) מקוה חסר שנפל לתוכו יין ונשתנה מראהו, ואח"כ נפל לתוכו ג' לוגין מים שאובים, ורוצה אח"כ להשלים המקוה במים כשרים ושתחזור למראה מים, האם מתכשרת או שהמים שאובים פסלוהו לעולם, ומה הטעם?
2) באופן הנ"ל, האם היין מצטרף להשלים שיעור המקוה?

סעיף ל

כז. 1) שלג וברד לכפור ומלח וטיט הנרוק, ששאב מהם למקוה חסר, מאי טעמא לא פסלוהו?
2) מקוה שעשה מתחילה מדברים הנ"ל שהביאם בכלי, האם כשר, ומה הטעם?
3) להלכה, האם מותר לטבול או ליטול ידיו בשלג - כמות שהוא, כשריסקו ומיעך חללו, כשריסקו עד שנעשה מים?

כח. מקוה שנעשה משלג ולא נימוחו, ושפכו עליו מים רותחים שאובים, האם מיקרי שלשה לוגין שנפלו למים למקוה כשר או להיפך שלשה לוגים שנקדמו למ' סאה?

סעיף לא

כט. מקוה שאוב שהגליד ואח"כ נימוח - האם מותר לטבול בו?